

Дніпропетровська консерваторія ім. М. Глінки
Видатні музиканти Дніпропетровщини

Тетяна Чернета

Лідія Воріна

Дніпропетровськ
2009

УДК 78.072
ББК 85.93

Чернета Тетяна Олександрівна
Видатні музиканти Дніпропетровщини. Лідія Воріна
Міністерство культури і туризму України,
Дніпропетровська консерваторія ім. М. Глінки.
– Дніпропетровськ: Юрій Сердюк, 2009, – 119 с.

ISBN 978-966-96630-9-2

У книзі розкрито творчий шлях фундатора професійної школи гри на бандурі на Дніпропетровщині, непересічної особистості, талановитої бандуристи, заслуженого працівника культури України Лідії Степанівни Воріної, яка виховала не одне покоління професійних бандуристів. Створивши ансамбль “Чарівниці” і його ансамбль-супутник в Росії, Л. Воріна сприяла популяризації українського національного інструмента в російськомовних регіонах України та далеко за її межами.

Книга розрахована на викладачів, учнів і студентів музичних навчальних закладів і тих, хто цікавиться мистецтвом гри на бандурі.

Рецензенти:

М.А. Давидов – доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри народних інструментів
Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського,
заслужений діяч мистецтв України,
академік Міжнародної академії інформатизації

В.Я. Редя – кандидат мистецтвознавства, професор
Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв,
доцент Національної музичної академії України
ім. П.І. Чайковського

© Тетяна Чернета

© Юрій Сердюк

Дніпропетровськ
2009

До ювілею мого Вчителя...

*Дзвінкоголоса бандура і народна пісня –
два прояви співучого генія українського народу.*
Д. Гнатюк

Українську пісню та бандуру справедливо вважають духовними символами українців. Кобзарсько-бандурне мистецтво – унікальне і самобутнє явище національної культури України. З ним пов'язана творчість багатьох талановитих митців народного мистецтва: інструменталістів і вокалістів, професіоналів і аматорів, серед яких – Остап Вересай, Михайло Кравченко, Іван Кучугура-Кучеренко, Гнат Хоткевич, Володимир Кабачок, Андрій Бобир, Василь Ємець, Зиновій Штокалко, Сергій Баштан, Іван Скляр та багато інших.

У середині ХХ ст. бандурне мистецтво в Україні зазнало значного піднесення, зумовленого багатьма чинниками. Було створено класи бандури у всіх ланках музичної освіти для підготовки професійних бандуристів-солістів, ансамблістів-оркестрантів, педагогів; здійснено наукові дослідження кобзарства (Я. Щуст, Н. Щеголь, А. Омельченко); удосконалено інструментарій; організовано навчальні і самодіяльні ансамблі бандуристів. Після Великої Вітчизняної війни було поновлено навчання у класах бандури музичних шкіл і училищ, відкрито класи бандури у Київській (1950) та Львівській (1954) консерваторіях. Постановою Ради Міністрів Української РСР (квітень 1946) відновлено діяльність Державної капели бандуристів (кер. О. Мінківський). 1958 року Євген Юцевич видав “Школу гри на бандурі” Володимира Кабачка. Активно експериментували майстри музичних інструментів, зокрема впровадили механізм перемикачів тональностей, щоб удосконалити технічні й акустичні можливості бандури. У 50-х рр. ХХ ст. майстер Іван Скляр спільно з Андрієм Омельченком, Перекопом Івановим і Сергієм Баштаном створили хроматичну бандуру з важільним механізмом, який дозволяв грати у 24-х тональностях. Незабаром цю модель було впроваджено у серійне виробництво на Чернігівській фабриці музичних інструментів.

Еволюція бандури – від народного акомпануючого інструмента до академічного сольного – сприяла створенню

оригінального інструментального репертуару. Значний внесок у становлення професійної музичної освіти належить викладачам бандури Київської консерваторії: В. Кабачку, А. Бобиру, С. Баштану та ін. Андрій Бобир сприяв розширенню географії професійної бандурної освіти в Україні. “Наслідки його діяльності відчувались не тільки у грі учнів, а й в активізації роботи класів бандури у Київській консерваторії, київському, дніпропетровському, тернопільському, хмельницькому та херсонському музичних училищах” [2, ст. 14].

Розвиток професійного бандурного мистецтва на Дніпропетровщині пов'язаний з ім'ям Лідії Степанівни Воріної. Заслужений працівник культури України (1976), відомий в Україні викладач, керівник ансамблю бандуристів “Чарівниці”, засновник сучасного класу бандури у Дніпропетровському музичному училищі ім. М. Глінки, вона присвятила своє життя вихованню бандуристів та розвитку ансамблевого бандурного мистецтва.

ПОЧАТОК ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ

Лідія Степанівна Воріна (Проскура) народилась 27 листопада 1929 року у Дніпропетровську, в родині Степана і Ольги Проскур. Батько Лідії, Степан Павлович, працював на Придніпровській залізниці начальником товарного депо; мати, Ольга Павлівна, займалася домашнім господарством, виховувала двох дітей: Андрія і Лідію. Крізь усе життя пронесла Лідія Степанівна світлі спогади про рідний будинок на вулиці Івана Сірка, сповнений родинного затишку й любові. І хоча вона зростала в ньому тільки до шести років, пам'ятає, що в домі часто звучала пісня – адже батько знав безліч пісень, дуже любив співати свою улюблену “Налетіли журавлі”. Мати також мала голос приємного тембру. На свята, коли приходили в гості родичі, українських народних пісень співала вся сім'я.

Маленька Лідія завжди брала участь у домашніх концертах: ще в ранньому віці у неї виявились музичний слух і чистий дзвінкий голос. Музичні здібності дівчинки першою помітила мати і звернула на це батькову увагу (саме він згодом купив доньці першу бандуру). Вже тоді дівчинка мріяла співати на сцені. Вона обожнювала співачку Лідію Русланову, популярну у 20-40-х рр. XX ст. Намагаючись бути схожою на неї, Ліда співала в народній манері пісні з її репертуару.

У гості до родини Проскур часто приходили двоюрідні сестри Лідії: Тоня (нині – Антоніна Олександрівна Максимова,

*Степан і Ольга Проскури з дітьми
Андрієм і Лідією, 27.11.1930*

артистка Національного академічного драматичного театру ім. І. Франка, заслужена артистка України) і Валя (нині – Валентина Василівна Проскура, солістка хору Дніпропетровського державного університету). Дівчата мріяли стати артистками і вирішили після закінчення школи вступати до театрального училища, а Лідія вже тоді твердо знала, що на неї чекає музичне училище. Їх мріям судилося здійснитися, але значно пізніше, бо 1941 року, коли Лідія закінчила четвертий клас, розпочалась Велика Вітчизняна війна. Вона принесла роки випробувань, тяжкої праці і поневірянь. Проскури не евакуювались з міста: Степан Павлович, член Комуністичної партії, продовжував працювати на залізниці, і сім'я лишилася з ним. Незабаром Дніпропетровськ окупували німецькі війська. Батька разом з іншими чоловіками мали відправити на роботу до Німеччини. Донька пам'ятає, як вони з матір'ю викупували батька з полону, переховували його від німців.

Під час дворічної окупації Дніпропетровська Проскури залишались жити у місті. Лідія з іншими дітьми пасла корів, а німці примушували їх копати окопи. У вересні 1943 року німецькі війська, відступаючи, примусили жителів залишити місто. Сім'я Проскур виїхала до селища Шестипілля Солонянського району Дніпропетровської області. 25 жовтня 1943 року радянські війська звільнили від окупантів місто Дніпропетровськ і продовжували наступ. На якийсь час лінія фронту зупинилась у с. Широке Дніпропетровської області, недалеко від окупованого Шестипілля. Нарешті, 27 листопада 1943 р., саме у день народження Лідії, радянські війська звільнили й с. Шестипілля. Повернувшись до свого міського будинка на вулиці Переможній, Проскури застали в ньому військову казарму. Довелося жити у сусідів, доки солдати не звільнили дім.

Після звільнення міста батько відразу вийшов на роботу, але того ж дня його було заарештовано за те, що під час бомбардування він не зміг евакуювати товарне депо. П'ять років він був на засланні у Казахстані, а реабілітований уже після смерті Й. Сталіна.

1944 року Лідія навчалась у фабрично-заводській школі № 8, опановуючи професію електрозварника. Закінчивши факультет заочного навчання (ФЗН), вона одержала направлення на роботу до міста Дніпродзержинськ, у якому до кінця війни

працювала на Азототуковому заводі. На відновленні заводу після бомбардування роботи вистачало всім: діти працювали по десять годин на день, дорослі – по дванадцять. Робітники любили працювати у зміні з веселою, завзятою дівчинкою: де вона з'являлась, там розквітали посмішка й пісня.

1945 року керівництво заводу відіслало всю трудову молодь вчитися. П'ятнадцятирічна Лідія пішла до шостого класу середньої школи № 10. З тих повоєнних років їй запам'яталося, як писали при лампі – “коптилочці” маленькими олівцями на полях газет, клаптиках паперу тощо.

У школі Лідія була ентузіасткою: добре вчилася, вступила до комсомолу, стала секретарем комсомольської організації школи. А як же музика? Ні, війна не знищила її любові до співу. Вона стала учасницею самодіяльного мішаного хору військових під керівництвом Василя Харченка. Одного разу на концерті, між виступами хору, один з військових грав на бандурі соло. Лідія уважно слухала бандуриста, а після концерту підійшла до нього, щоб роздивитись бандуру ближче. Торкнулася струн – і її до глибини душі вразив чарівний голос інструмента...

Лідія дуже любила виступати, вона ніколи не хвилювалась на сцені, відчувала творче піднесення і єдність з колективом. Військовий хор виступав з музичними й літературними номерами у шпиталях, на заводах після закінчення змін тощо. Такі концерти закінчувались пізно ввечері, маршрутного транспорту по місту не було, тож додому її завжди супроводжували військові.

1947 року Лідія закінчила загальноосвітню школу і склала вступні іспити на вокальне відділення Дніпропетровського музичного училища. На вступному прослуховуванні з вокалу вона проспівала кілька пісень і вразила комісію красивим сильним голосом народного тембру, вирізняючись серед абітурієнтів, які співали академічною манерою. Приймальну комісію очолював директор училища Михайло Львович Оберман (1909-1983) – талановитий піаніст-виконавець, видатний педагог, відомий громадський діяч, палкий пропагандист світової та української музичної культури. Він одразу звернув увагу на обдаровану дівчину з гарними природними даними і запропонував зарахувати її поза конкурсом на народно-вокальне відділення, де паралельно зі співом здійснювалось навчання в класі бандури. Лідія відразу згодилась, адже знала і любила бандуру, а для акомпанування

українським народним пісням кращого інструмента годі й придумати. Нарешті вступні іспити позаду і тепер музикантка, яка полонила співочу душу дівчини, стала для неї не просто захопленням, а її майбутньою професією. “Михайло Львович дав мені путівку в життя, – говорить Лідія Степанівна. – Уже викладачем училища, не один раз приходила я до нього за підтримкою і завжди слухною порадою”.

*Лідія Проскура - студентка
музичного училища*

Слова директора: “Присвятиш себе бандурі, будеш вчитися і співати, і грати на ній”, – стали для неї пророчими.

Починаючи з 1944 року, викладачем бандури в музичному училищі працював Василь Іванович Носачевський (1885-1962) – вокаліст, гусяр, бандурист-аматор, артист Дніпропетровської філармонії, за освітою адвокат. Закоханий в українську пісню й бандуру, він зробив вагомий внесок у становлення улюбленого народного інструмента українців. Василь Іванович знав багато народних пісень і передавав свої знання учням. 1947 року до класу В.І. Носачевського, крім Лідії Проскури, вступили Любов Плужнікова і Поліна Куценко.

Бандура на той час була діатонічним інструментом. Здійснювались успішні спроби запровадити механізм перемикавання тональностей, але серійного виробництва бандур з перемикачами ще не було налагоджено. Воно розпочалось на Чернігівській фабриці музичних інструментів у 50-х роках ХХ ст. Тому навчались на діатонічних, так званих “простих” бандурах. На них грали переважно у тональностях До мажор - ля мінор і Соль мажор - мі мінор. Студенти в основному співали й акомпанували собі на бандурі, яка була передусім акомпануючим інструментом.

Незважаючи на технічні перепони, В.І. Носачевський намагався розширити репертуар бандуристів, самостійно здійснював перекладення творів для бандури, а також обробки народних пісень. Велику увагу він звертав на ансамблеве виконавство, вдало аранжував твори для ансамблів малих форм.

Під час навчання в училищі Лідія грала на бандурі, виготовленій майстром В. Тузиченком. Придбати інструмент у ті часи було складно і досить дорого, але батько купив для доньки цю бандуру, не пошкодувавши віддати за неї 1000 карбованців, – на той час великі гроші.

Володимир Павлович Тузиченко працював спочатку як фортепіанний майстер, а почавши створювати бандури, застосував принципи фортепіано у виготовленні бандур. Він експериментував, використовуючи коряк бандури як раму для деки. З 1936 року він почав хроматизувати звукоряд, застосував на басах бандури фортепіанну клавіатуру, вперше вмонтував експериментальну регістрну механіку, демпферний механізм, а також зробив сімейство оркестрових бандур. Інструменти В. Тузиченка

Клас В.І. Носачевського (Л. Проскура – перша зліва), 1949 р.

мали неабиякий попит, але після 1963 р. перестали використовуватись професійними бандуристами, нині вони зберігаються в музеях України.

Бандурі і співу, як фаховим дисциплінам, Лідія надавала найбільше уваги і часу. “По класу вокалу я займалась у Цецилії Зиновіївни Лівшиць-Альтман. Це була чуйна, щира, віддана своїй справі людина. Вона вела клас ансамблю і дуже любила ансамблістів,” – розповідає Лідія Степанівна. Тож не дивно, що Цецилія Зиновіївна створила студентський дует у складі Лідії і Люби (Любов Васи́лівна Плужнікова-Аникевич). Дівчата часто виступали, співаючи і акомпануючи собі на бандурах, особливо на так званих шефських концертах: у школах, військових частинах, лікарнях тощо. Були й відповідальні концерти в міській філармонії, Будинку офіцерів, в театрі української драми та ін. Дует мав великий успіх. Їх порівнювали з провідними співачками того часу – Людмилою Лядовою і Ніною Пантелєєвою. У ті важкі повоєнні роки концертними костюмами для дівчат були блуза, спідниця з плащ-палатки і чоботи сорокового розміру.

*Л. Проскура і Л. Плужнікова на сцені Дніпропетровської філармонії.
Звітний концерт ДДМУ, 1950 р.*

Лідія добре встигала з усіх предметів. Сольфеджію відвдувала разом зі студентами-вокалістами у класі Н.М. Тишкіної-Шантико, завжди була відмінницею. З вдячністю згадує вона своїх викладачів: Валентину Сергіївну Івлєву по класу фортепіано, директора Михайла Львовича Обермана та ін.

У Дніпропетровському музичному училищі Лідія потоваришувала з однокурсником Миколою Давидовим. Вони спільно часто виступали в концертах – Лідія співала українські народні пісні, а Микола акомпанував на баяні. “Виступали перед різноманітною аудиторією, – розповідає Лідія Степанівна, – були виступи в концертних залах, палацах культури, а були й на відкритих майданчиках. Разом пройшли все: і “ялинки”, і поїздки “на кукурудзу”. Для нас це були і сценічна практика, і невеличкий підробіток”.

Наближаючись до випускного курсу училища, Лідія вже твердо знала, що хоче продовжити навчання і здобути вищу музичну освіту. 1950 року, коли вона перейшла на четвертий курс, у Київській консерваторії відкрився перший в Україні клас бандури. Незважаючи на матеріальні труднощі, Ліда поставила собі за мету стати студенткою консерваторії. Цього ж прагнули і її друзі-однокурсники Микола Давидов і Любов Плужнікова. “До Києва їхали поїздом всі разом. Грошей обмаль, два квитки на трьох, – посміхається Лідія Степанівна, – якщо заходив контроль, Миколі треба було швиденько вискочити на підніжку вагона”.

НАВЧАННЯ В КОНСЕРВАТОРІЇ

Історія кафедри народних інструментів Київської консерваторії бере початок 1924 року, коли в Київському музичному технікумі (згодом – Музично-драматичний інститут ім. М.В. Лисенка) навчали грі на народних інструментах. 1934 року Музично-драматичний інститут було реорганізовано у консерваторію. Організатор і перший викладач класу народних інструментів – Марк Мусійович Геліс, заслужений діяч мистецтв УРСР, професор, гітарист, піаніст, видатний педагог, талановитий виконавець на народних інструментах. Щоб піднести навчання на кафедрі народних інструментів на високий професійний рівень, М. Геліс відвідував уроки провідних професорів консерваторії, налагоджував з ними творчі зв'язки. “Вивчаючи різноманітні методики, виконавські стилі, трактовку музичних творів провідними музикантами того часу, специфіку звуковидобування на “класичних” інструментах, М.М. Геліс впроваджував усе корисне і доцільне у свій клас, творчо переосмислюючи досягнення консерваторської педагогіки та виконавського мистецтва, докладав усіх зусиль, щоб створити власну методику навчання грі на народних інструментах з урахуванням їхньої специфіки” [4, с. 11].

Педагогічна діяльність М.М. Геліса унікальна: він виховав видатних виконавців на різних народних інструментах. Марк Мусійович викладав курс гітари, мандоліни, концертино, бандури, баяна, домри, балалайки, цимбал, ансамблю, а також музичні дисципліни з інструментовки, сольфеджіо, читання партитур, методики, керував оркестром народних інструментів. Його учні стали народними і заслуженими артистами, професорами і видатними педагогами у багатьох музичних навчальних закладах. Продовжуючи справу свого вчителя, вони працюють в галузі мистецтва гри на народних інструментах на високому професійному рівні.

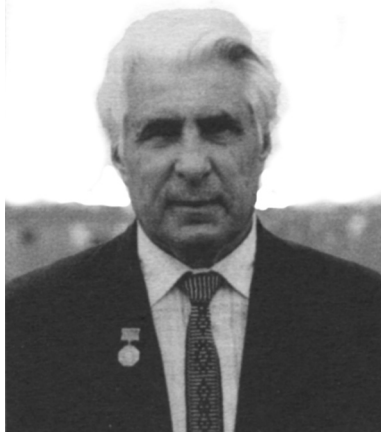
1950 року на кафедрі народних інструментів було відкрито клас бандури, для викладання в якому запросили бандуристів М.Я. Полотая, В.А. Кабачка, А.М. Бобиря.

1951 року, коли Лідія Проскура складала вступні іспити до консерваторії, у складі приймальної комісії працювали викладачі кафедр народних інструментів на чолі із завідувачем М.М. Гелісом. Жорстких вимог до перших абітурієнтів класу бандури ще не було, грали, хто що умів. Вступна програма Лідії з фаху включала інструментальні та вокальні твори, а також пісні, виконані дуєтом із Любов'ю Плужніковою.

Вступні випробування з фаху дівчата склали успішно. Попереду був іспит з історії. З посмішкою Лідія Степанівна згадує, як заради дружби пішла на хитрощі: склавши історію на "відмінно", вона щаслива йшла по консерваторії і побачила розгублену Любу, яка боялась скласти цей же іспит, хоча від нього залежав прохідний бал. Провал був неминучим. Тоді Лідія, щоб допомогти подрузі, обережно відірвала фотографію з екзаменаційного листа Люби, вклеїла своє фото і сміливо пішла скласти історію замість неї. Все минуло добре.

З фаху Лідію було зараховано до класу Андрія Матвійовича Бобира (1915-1994). Народний артист УРСР (1986), відомий виконавець народних пісень і дум, невтомний пропагандист кращих зразків кобзарської творчості, А.М. Бобир здійснив значний внесок у виховання молодих бандуристів. Бандурист-співак, артист і диригент, він поєднував роботу в Київській консерваторії як викладач по класу бандури (1951-1985) і як керівник ансамблю бандуристів (1953-1970) з посадою художнього керівника і головного диригента оркестру народних інструментів Укртелерадіо (1965-1992).

Як виконавець і викладач Андрій Матвійович черпав наснагу із животворних джерел українського народного мистецтва. Широка творча ерудиція, постійна концертна практика співака-бандуриста, неперевершеного в інтерпретації

Андрій Бобир

кобзарського репертуару, дозволили йому передати своїм учням кращі традиції українського кобзарства, прищепити любов до національного мистецтва. У нього навчались такі відомі бандуристи: В. Кухта, А. Голуб, А. Омельченко, А. Грицай, А. Маціяка, В. Герасименко, М. Гвоздь, Н. Москвіна, Ю. Гамова, Е. Миронюк, В. Пархоменко, Ю. Демчук та ін.

Л. Проскура - студентка консерваторії

А.М. Бобир – автор більше 500 обробок та перекладень українських творів для бандури, серії збірок пісень і танців для бандури, кількох статей з проблем розвитку кобзарського і бандурного мистецтва, а також методичної праці “Поради керівнику ансамблю бандуристів” (1953).

Лідія Степанівна розповідає про свого вчителя з великою пошаною, любов’ю і вдячністю: “Він був людиною непересічною – льотчик-випробувач, диригент, талановитий музикант, чудовий бандурист, володів блискучою, навіть “фантастичною” на той час технікою гри на інструменті, співав, мав красивий голос. Пам’ятаю свої перші враження після знайомства з

Андрієм Матвійовичем. Він тоді був молодий, високий, красивий, дуже серйозний, говорив тільки про заняття і видавався дуже строгим. Я спочатку навіть трохи боялась його”. Але згодом ці перші враження переросли у глибоку повагу, вдячність, розуміння того, як багато дає вчитель своїм учням, бере активну участь у житті своїх вихованців.

З першого року навчання Лідії Андрій Матвійович залучив до гри в ансамблі її та студентку другого курсу Катерину Супрун. Цей навчальний дует, за сприянням вчителя, незабаром почав самостійно концертувати. А.М. Бобир належав до мистецької інтелігенції міста, багато виступав як бандурист-соліст,

залучав до участі в концертах своїх студентів. Тож незабаром дует почав співпрацювати з Київською державною філармонією, постійно отримуючи запрошення взяти участь у разових концертах (така форма роботи тепер називається “за контрактом”). Лідія і Катерина виступали з такими відомими артистами, “зірками естради” того часу, як гумористи Штепсель і Тарапунька (Ю. Березін і Ю. Тимошенко), артист розмовного жанру Андрій Сова, квартет баяністів під керівництвом Миколи Різоля та ін. У такому середовищі відчуваєш себе справжнім професійним артистом. Виступаючи на різних сценах, дівчата набували досвіду роботи на естраді, сценічної витримки, вміння поводити себе на сцені, навчились утримувати увагу глядачів не гірше, ніж їх “зіркові” колеги. За концерт Лідія і Катерина отримували п’ятдесят карбованців – це неабиякі гроші для студента. Вони відчували себе дорослими і самостійними, працювали протягом всіх років навчання в консерваторії, а коли на останньому курсі К. Супрун пішла у декретну відпустку, її замінила Тамара Заболотня.

Лідія Проскура і Тамара Заболотня. Київ, 1955 р.

Слід сказати і про особливе ставлення Лідії до такої цікавої, хоч і складної форми роботи, як ансамблеве виконавство. Вона дуже любила цей жанр, який із заснуванням ансамблю бандуристів “Чарівниці” став справою її життя. Ще студенткою консерваторії Лідія залюбки відвідувала репетиції ансамблю бандуристів, засновником і керівником якого був видатний музикант, викладач бандури кафедри народних інструментів Володимир Кабачок.

Володимир Кабачок

Володимир Андрійович Кабачок (1892-1957) – видатний діяч кобзарсько-бандурного мистецтва, засновник Державної капели бандуристів, керівник оркестру народних інструментів Українського державного народного хору ім. Г. Верьовки, викладач бандури у Київському музичному училищі (1945-1956) та в Київській державній консерваторії (1950-1956), віртуоз-бандурист, талановитий співак, видатний виконавець українського епосу і народних пісень. Серед його учнів – визначні бандуристи і співаки, з іменами і творчістю яких пов’язана історія бандурного мистецтва: С. Баштан, В. Лапшин, Г. Грицай, А. Маціяка та інші. Засновник багатьох ансамблів бандуристів малих форм,

серед яких – відоме тріо бандуристок (у складі Т. Поліщук, Н. Павленко, В. Третьякової), яке набуло світової слави.

На долю Володимира Кабачка випало чимало тяжких випробувань: 1937 року він зазнав репресій і був висланий на Колиму за пропагування народного мистецтва – української пісні і бандури; 1943 року йому дозволили повернутися, але реабілітували бандуриста тільки 1958 року. Незважаючи на це, він прожив плідне творче життя, здійснив вагомий внесок у становлення академічного бандурного мистецтва.

*Ансамбль бандуристів Київської консерваторії
під керівництвом В. Кабачка (в центрі). м. Переяслав-Хмельницький, 1954 р.
(Л. Проскура - третя зліва)*

“Яскрава постать В. Кабачка започаткувала відродження традиційного і становлення сучасного професійно-академічного виконавства на бандурі. У своїх пошуках він спирався на глибокі знання специфіки традиційного кобзарського мистецтва. Але як музикант-професіонал, митець високої культури, він гостро відчув необхідність піднесення народного мистецтва до сучасного світосприймання. Його пошуки мали кілька органічно поєднаних напрямів: удосконалення інструмента, активізація сольного інструментального виконавства, розвиток вокально-інструментального і хорового кобзарського мистецтва бандуристів, узагальнення методичного і педагогічного досвіду шляхом створення “Школи гри на бандурі”, а також залучення композиторів до створення оригінального репертуару для бандури” [4, с. 126].

“Володимир Андрійович запам’ятався мені як дуже чуйна, люб’язна, м’яка людина, – розповідає Лідія Степанівна, – він дуже любив студентів і завжди ставився до нас з повагою і співчуттям. Заняття з ансамблю відбувалися двічі на тиждень по півтори

години. На репетиціях Володимир Андрійович кожній групі голосів проспівував їх партію, пояснював, як треба заспівати, щоб досягти злагодженого звучання. Його любов до української пісні, глибокі знання і відданість бандурному мистецтву не лишали байдужими жодного студента-ансамбліста, виховували усвідомлення важливості обраного нами шляху”.

Ансамбль бандуристів виступав у консерваторії, брав участь у концертах, які відбувалися в Оперному театрі (нині – Національний театр опери та балету України ім. Т.Г. Шевченка). Розповідає Лідія Степанівна і про цікаву концертну поїздку ансамблю до міста Переяслав-Хмельницький Київської області, де 1954 року відбулося урочисте святкування 300-ї річниці возз’єднання України з Росією. Спільно з оркестром народних інструментів консерваторії учасники ансамблю бандуристів виступали на головному міському майдані, брали участь в урочистих заходах та відвідали історичний музей міста.

Особливою сторінкою студентського життя був для Лідії гуртожиток консерваторії. “Жили ми в одній кімнаті вісім дівчат, але ніхто не зважав на побутові труднощі, адже молоді були, веселі й дружні, – розповідає Лідія Степанівна, – до нас часто приходили у гості хлопці. Навіть у стінгазеті був гумористичний малюнок, на якому була зображена наша кімната на першому поверсі та велика черга хлопців біля дверей”. Тепло згадує Лідія Степанівна своїх подруг-сусідок по кімнаті, які лагідно називали її не інакше, як “рибуля”.

Микола Давидов

Як справжні студенти, вони встигали і вчитись, і відпочивати. Жили весело, багато часу самостійно працювали за інструментом, ходили в театри, кінотеатри, адже жили в самому серці Києва – на вулиці Прорізній. Вони постійно відвідували концерти симфонічної

музики у філармонії. У вихідні любили гуляти в Маріїнському парку, де на літній сцені проходили концерти симфонічного оркестру, диригували Веніамін Тольба, Олексій Семенов та інші видатні митці. Не пропускали жодної прем'єри у Театрі російської драми ім. Л. Українки та Українському драматичному театрі ім. І. Франка, а ще – цирк, Театр оперети тощо. Навіть мали свій улюблений ресторан, у якому раз на місяць, у день зарплати, влаштовували собі маленьке свято аж (!) на шість карбованців. Особливою пристрасстю Лідії був каток: костюм, ковзани і друг Альоша...

Відтоді вже минуло багато років, розлетілись дівчата-сусідки, по-різному склалися їх долі: Євгенія Мірошниченко стала відомою оперною співачкою, підкорила кращі сцени світу, отримала звання лауреата Державної премії ім. Т.Г. Шевченка, народної артистки СРСР, Героя України, багато років плідно працювала професором Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського. Нінель Міліщук стала солісткою Національного театру опери та балету України; Клавдія Лошкарьова – солісткою Тбіліського театру опери та балету; Алла Білецька – солісткою Львівської філармонії; Лідія Глущенко – викладачем Київського музичного училища ім. Р. Глієра. Саме з нею, тезкою з Полтавщини, Лідія подружилась одразу і пронеся цю дружбу крізь усе життя. Потім до їхнього товариства приєднався Микола Давидов – відмінник навчання, сталінський стипендіат, однокурсник. Вже пізніше Лідія Глущенко і Микола Давидов стали подружжям, незабаром вийшла заміж і Лідія Степанівна, ставши Лідією Воріною. Хоч живуть вони у різних містах, але й досі підтримують теплі, дружні стосунки їх молоді серця.

Лідія Давидова (Глущенко)

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

1952 року студенткою другого курсу консерваторії Лідія розпочинає свою педагогічну діяльність. Її перші кроки, перші спроби як педагога відбувались на посаді вчителя музики і співу в загальноосвітній школі № 78 Печерського району м. Києва. Лідія Степанівна любила працювати з дітьми. Організувавши учнівський хор, прагнула побачити індивідуальні можливості кожної дитини. Тому не дивно, що незабаром вона здобула любов дітей, повагу та авторитет серед колег-викладачів, добре ставлення і підтримку адміністрації школи в особі її директора.

Наприкінці п'ятого курсу консерваторії перед Лідією постало питання обов'язкового на той час розподілу на роботу. У неї був вибір: поїхати працювати до Львова чи до рідного Дніпропетровська. Саме тоді до консерваторії від дирекції Дніпропетровського музичного училища надійшов лист-запит на викладача з фаху бандури. Ректор консерваторії – народний артист України і СРСР, композитор, голова правління Спілки композиторів України (1968-1989), професор Андрій Якович Штогаренко – розпочинав свій життєвий і творчий шлях у Дніпропетровську. Тож, побачивши особисту справу Лідії, ректор прийняв остаточне рішення: “Землячко, до батьків! Будемо піднімати культуру Дніпропетровщини!”

Дніпропетровське державне музичне училище ім. М.І. Глінки

Дніпропетровське музичне училище бере свій початок 1898 року, коли в Катеринославі (нині – Дніпропетровськ) за підтримки губернатора князя П.Д. Святополка-Мирського було відкрито Катеринославське відділення Імператорського російського музичного товариства (ІРМТ). З ініціативи вихованців Санкт-Петербурзької консерваторії при товаристві було організовано музичні класи, що й стало початком заснування Катеринославського музичного училища. Викладачами музичних класів були випускники Санкт-Петербурзької консерваторії:

Д.П. Губарєв (директор, викладач по класу співу й віолончелі), М.М. Лівен (викладач теорії музики, сольфеджіо, гармонії), С.А. Бріліант (викладач по класу фортепіано), В.І. Солнишкін (викладач по класу скрипки). З 26 вересня 1901 року музичні класи набули статусу музичного училища з повним курсом фахових і загальноосвітніх дисциплін. 1919 року на основі Катеринославського музичного училища було створено консерваторію, яка діяла до 1923 року. 1924 року консерваторію було реорганізовано на музичний технікум з правами вищого навчального закладу, а 1937 року музичне училище працювало як середній спеціальний навчальний заклад. 1948 року постановою № 2994 Ради Міністрів Української РСР училищу було присвоєно ім'я Михайла Івановича Глінки. 2004 року у Дніпропетровську відкрито філію Харківського державного університету мистецтв ім. І.П. Котляревського, а 2006, відповідно до рішення Дніпропетровської обласної ради, на базі Дніпропетровського музичного училища відкрито Дніпропетровську консерваторію ім. М. Глінки.

На чолі навчального закладу, починаючи з 1901 року, були: Д. Губарєв (1901-1917), М. Енгель-Крон (1919-1923), М. Оберман (1940-1973), Л. Царгородцева (1973-1992), М. Шпак (1992-2004). Починаючи з 2004 року, вищий навчальний заклад очолює заступник міністра мистецтв України Юрій Михайлович Новіков.

У навчальному закладі від самого початку його діяльності сформувався колектив талановитих, висококваліфікованих викладачів, виконавців, науковців і теоретиків, які своєю творчою працею істотно впливали на рівень музичного, театрального мистецтва та музично-педагогічної освіти в Україні. Творчий шлях багатьох відомих музикантів починався саме в Катеринославському Дніпропетровську. Більш як за 100 років своєї діяльності училище підготувало майже 10 тисяч професійних музикантів. Серед них – народні артисти СРСР І. Паторжинський, Н. Суржина, Л. Сметанніков; народні артисти України А. Штогаренко, К. Огнєвий, Г. Гаркуша; заслужені артисти та діячі мистецтв України В. Бунчиков, В. Коваленко, М. Пастолака; професори та доценти консерваторій М. Давидов, Г. Ігнатченко, В. Клин, А. Онуфрієнко, Т. Мартинюк та багато інших. Навчалась в Катеринославській консерваторії і відома у світі оперна співачка М. Сокіл-Рудницька.

Відділ народних інструментів було відкрито 1927 року, коли в музичному технікумі почав викладати Геннадій Петрович Фролов (1891-1965) – видатний педагог, скрипаль, керівник багатьох струнних оркестрів, талановитий знавець народних інструментів. Він вів клас домри, балалайки, мандоліни, шести- і семиструнної гітари, баяна, акордеона і бандури (факультативно). Г. Фролов виховав більше ста висококваліфікованих музикантів, багато з яких стали відомими виконавцями і музичними діячами в галузі народно-інструментального мистецтва. Серед них – М. Давидов, В. Заболотний, О. Красношлик, В. Готвянський, М. Кулик, Ю. Корнієнко, Ю. Федотов, О. Чуб та ін. Геннадія Петровича Фролова заслужено вважають фундатором народно-інструментального академічного виконавства на Дніпропетровщині.

1948 року відділ очолив Олександр Семенович Красношлик (1917-2003) – видатний викладач, виконавець, методист, диригент. На відділі працювали талановиті викладачі: Віктор Іванович Готвянський (керівник оркестру), Борис Олексійович Лаврентьєв (баян-акордеон), Євген Олександрович Ухлін (баян), Петро Леонідович Яновський (диригування) та ін. З 1956 року до цієї плеяди викладачів приєдналась Лідія Воріна. Саме з появою на відділі дипломованого спеціаліста з фаху бандури розпочинається професійна підготовка студентів-бандуристів, адже до того часу цей інструмент вивчали переважно факультативно.

Крім Л. Воріної, значний внесок у становлення бандурного мистецтва Дніпропетровщини здійснили Геннадій Петрович Фролов (перший викладач народних інструментів), Василь Іванович Носачевський (викладач музичного училища по класу бандури), Ніна Федорівна Бабуненко (учениця В. Носачевського, викладач музичного училища по класу бандури протягом 1954-1960 рр.), Ніна Антонівна Плахотна, Лідія Яківна Попова (викладачі бандури ДМШ) та ін.

Н.А. Плахотна доклала багато зусиль до становлення початкової ланки музичної освіти по класу бандури, присвятила педагогічній діяльності все життя. Вона викладала бандуру в ДМШ № 3 (згодом, за рекомендацією Л. Воріної, – у ДМШ № 1), виховала когорту талановитих учнів, брала активну участь у методичних і культурних заходах міста за участю бандуристів. Багато її учнів продовжили музичну освіту у класі Лідії Воріни.

Ніна Плахотна стала для Лідії Степанівни не тільки колегою, а й невтомною помічницею і подругою.

Серед перших студентів Лідії Воріної – Микола Гвоздь, вихованець дитячої капели хлопчиків-бандуристів Палацу культури Дніпропетровського заводу ім. Г. Петровського (керівник Василь Тарасович Сидоренко), Іван Тройник, Володимир Дяденко, Юрій Демчук – вихованці Дніпродзержинської самодіяльної капели бандуристів, а також студенти-сумісники хорового і вокального відділів училища. Згодом у міських музичних школах відкрились класи бандури, випускники яких стали учнями Лідії Степанівни. Серед них – Валентина Петренко, Ольга Касьянова (Скорик), Любов Чабан, Людмила Кучер та ін. Чимало випробувань випало на долю Лідії Степанівни та її перших учнів, адже шлях становлення завжди нелегкий: були певні труднощі з репертуаром, не вистачало класів, інструменти були не досконалими, часто не тримали стрій. Незадовго до влаштування Л. Воріної на роботу до Дніпропетровського музичного училища голова державної комісії, прослухавши випускний іспит з фаху на відділі народних інструментів, з сумом пожартував: мовляв, бандура перебуває у кам'яному столітті. “Тож ми її звідти діставали”, – посміхнувшись, розповідає Лідія Степанівна.

Клас Л.С. Воріної, 1998 р.

Головним у педагогічній роботі Лідія Воріна вважає творчий підхід, який допомагає розкрити особисті якості кожного учня, привити любов до інструмента, музичного мистецтва загалом. Незважаючи на примітивні інструменти і досить обмежений репертуар, учні Лідії Степанівни посідали перші місця на змаганнях серед студентів відділу народних інструментів. Цьому сприяло те, що вона впроваджувала у класі бандури такі творчі форми роботи, як конкурс етюдів, конкурс на краще виконання обов'язкового твору тощо. Це, безперечно, сприяло становленню професійного рівня виконавців-бандуристів, підвищувало авторитет класу серед колег та керівництва училища. Лідія Воріна завжди була вимогливою, часом строгою, але завжди об'єктивною до своїх учнів, а передусім – до себе. Якщо ж пощастило почути похвалу від неї – значить ти справді добре працював. Її особиста працездатність не має меж.

З метою самоосвіти та підвищення рівня гуманітарних знань Л. Воріна протягом 1964 – 1970 рр навчалась у Дніпропетровському державному університеті (ДДУ) на заоч-

Лідія Воріна з онуком Максимом і донькою Аріною, 2008 р.

ному відділенні філологічного факультету, здобуваючи кваліфікацію викладача української мови і літератури.

Через активне концертне, творче, педагогічне життя Лідія Степанівна завжди “розривалась” між роботою і сім’єю. Вона виховала прекрасну доньку. Аріна Прокопенко (Воріна) – майстер спорту з плавання, викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровської консерваторії ім. М. Глінки. Дочка Лідії Степанівни, а також онуки Максим і Валерій закінчили музичну школу. Аріна і Валерій – по класу фортепіано, Максим – по класу флейти. Сини Аріни обрали професію матері – обидва вже кандидати у майстри спорту з водного поло, а Валерія зареєстровано до олімпійського резерву України. Старший онук Максим закінчив Дніпропетровський державний інститут фізкультури і спорту, працює за фахом, а молодший Валерій ще студент цього навчального закладу.

При музичному училищі працює Центральна дитяча музична школа, у якій обдаровані діти навчаються безкоштовно. Вона стала навчальною базою для педагогічної практики студентів старших курсів усіх спеціалізацій, адже майбутні викладачі мають змогу вивчати педагогіку не тільки теоретично. З ініціативи Лідії Воріної у Центральній музичній школі відкрито клас бандури, у якому студенти третього і четвертого курсів мають можливість виявити свої педагогічні здібності, застосувати теоретичні знання з педагогіки на практиці. Кращі учні-бандуристи цієї школи продовжили освіту у класі бандури музичного училища (Олеся Шатківська, Олена Хляпатура, Марія Галухіна, Наталія Лягуша, Катерина Полякова, Ольга Кудим, Алевтина Коленкіна) чи в інших навчальних закладах (Оксана і Надія Шваб). На відділі народних інструментів посаду керівника сектора педпрактики обіймає Балакірева Є.М., старший викладач-методист класу бандури, випускниця Лідії Степанівни.

Найважливішими результатами своєї педагогічної діяльності Лідія Степанівна вважає активізацію роботи класів бандури в музичних школах Дніпропетровського регіону, у яких нині викладачами працюють переважно її учні та учні її учнів.

За підтримки Лідії Воріної з метою пропаганди бандури і народного мистецтва у Дніпропетровському музичному училищі для учнів музичних шкіл започатковано щорічний міський дитячий конкурс бандуристів. Цей захід допомагає спрямовувати

*Методичний семінар для викладачів бандури ДМШ
за участю С.В. Баштана (4-й справа), м. Дніпродзержинськ, 1980 р.*

професійний розвиток початкової ланки музичної освіти, сприяє обміну досвідом та репертуаром серед викладачів ДМШ. Виступи учнів на міському конкурсі забезпечують концертну практику майбутнім лауреатам обласних, регіональних, всеукраїнських і міжнародних конкурсів. Такі заходи завершуються для дітей нагородженням та концертом, адже маленькі учасники – це майбутні абітурієнти, кращі з яких стануть студентами училища. Якщо у 60-70-ті роки у класі бандури навчалось 7-8 учнів, то тепер їх 15-18 осіб, а враховуючи студентів-бандуристів консерваторії – 28.

За п'ятдесят два роки роботи на посаді старшого викладача відділу народних інструментів у Дніпропетровському музичному училищі Лідія Воріна виховала більше 200 бандуристів. Сама вона переконана, що її викладацька доля вимірюється не їх кількістю, а тим, як продовжують справу її життя учні, їх творчими злетами і визнанням, радістю зустрічей з учнями своїх учнів. Лідія Степанівна завжди цікавиться, як склалося творче життя її

випускників, підтримує зв'язок з ними, радіє успіхам кожного з них.

Багато вихованців Лідії Воріної після закінчення музичного училища здобули вищу освіту у мистецьких навчальних закладах. Серед випускників Лідії Степанівни – Л. Ларікова, артистка Черкаської філармонії; О. Томілко, артистка Дніпропетровського музично-драматичного театру ім. Т. Шевченка; Г. Кузема, артистка Національного заслуженого академічного народного хору України ім. Г. Верьовки; В. Петренко, артистка Національного оркестру народних інструментів України, викладачі музичних училищ Дніпропетровська, Дніпродзержинська, Запоріжжя, Кривого Рогу, Луганська, Одеси, Полтави, а також вищих навчальних закладів України. Є серед них і народні артисти України – М. Гвоздь, Л. Ларікова; заслужені артисти та працівники культури України – І. Коваль, З. Кривошей, Ю. Демчук, С. Овчарова, Ю. Задоя.

Перший всеукраїнський конкурс бандуристів, Дніпропетровськ, 1991 р.

І ряд: В. Герасименко, Л. Воріна, С. Баштан, О. Касьянова;

ІІ ряд: Л. Іванова, Л. Мандзюк, С. Овчарова, Н.Морозевич,

Є. Балакірєва, В. Фалалєєва, В. Стецюк

“Микола Гвоздь навчався у мене два роки, був дуже сумлінним і працьовитим учнем,” – згадує Лідія Степанівна. Їй запам’ятався випадок, коли під час планової перевірки успішності дирекцією училища Микола взяв участь у відкритому уроці

Микола Гвоздь

та гідно презентував клас бандури, а за виконання варіацій на українську тему В. Кухти отримав схвальну оцінку директора училища М. Обермана. Відразу після другого курсу училища Микола вступив до Київської державної консерваторії (клас А.М. Бобиря). Навчаючись, М. Гвоздь працював художнім керівником самодіяльної капели бандуристів Палацу культури заводу “Більшовик” (Київ), Будинку культури заводу “Червоний жовтень” (Фастів), а також заснував капелу бандуристів у Київському політехнічному інституті, якою керував протягом 24-х років. Микола

Петрович – автор-упорядник п’яти репертуарних збірників “Школа гри на бандурі” для ДМШ, трьох збірників для музичних училищ тощо. Народний артист України (1979), він з 1977 р. і донині працює генеральним директором, художнім керівником і головним диригентом Національної заслуженої капели бандуристів України ім. Георгія Іларіоновича Майбороди, лауреата Державної премії України ім. Т.Г. Шевченка (1983).

Іван Коваль після закінчення училища працював викладачем бандури у Полтавському музичному училищі ім. М.В. Лисенка, очолював відділ народних інструментів (1975-1977), став керівником капели бандуристів. За успіхи і плідну працю на ниві бандурного мистецтва Іван Андрійович Коваль отримав звання заслуженого артиста України.

“Валентина Петренко – талановита бандуристка, ще студенткою виявила неабиякий хист до аранжування та композиції.

Всі твори, які Валя виконувала за програмою, вона обробляла по-своєму, – запам'яталось Лідії Степанівні. – Навчаючись у музичному училищі вона досягла значних успіхів по класу бандури, хорового диригування, фортепіано і композиції”. В. Петренко здобула вищу музичну освіту в Київській консерваторії (1968-1973), працювала артисткою Державного оркестру народних інструментів (1973-1991). Валентина Яківна – бандуристка, композитор, аранжувальник, автор і упорядник семи підручників для бандури, двох “Альбомів бандуриста”, етюдів для бандури тощо. Вона підготувала більше 300 партитур для оркестрів і ансамблів народних інструментів, капел бандуристів, створила більше 70 обробок українських народних пісень, які виконували відомі митці: М. Кондратюк, Є. Мірошніченко, А. Солов'яненко, Г. Туфтіна, А. Мокренко, Д. Гнатюк та ін. Валентина Петренко – лауреат республіканських та міжнародних конкурсів і фестивалів. Ансамбль бандуристів під її керівництвом здобув Гран-прі та першу премію на міжнародному конкурсі “Музичний світ” (Італія, 2002), а також виступив на фестивалі “Євробачення-2003” (Італія). Валентина Яківна – володарка премії “TRINACRIA DI SICILIA” (Італія, 2006). Вона багато концертувала у складі дуету (з Г. Яковенко) та ансамблю “Барви України”. Гастролювала в Австрії, Німеччині, Польщі, Чехословаччині, Іраку, Італії тощо. Нині Валентина Яківна – доцент Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова та Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського. Серед її вихованців – лауреати міжнародних і всеукраїнських конкурсів.

Валентина Петренко

“Запам’ятався Юра Демчук – дуже здібний і талановитий учень, – продовжує Лідія Степанівна, – він володів прекрасним голосом, красивим басом. Отримав золоту медаль і звання лауреата за виконання української народної пісні “Взяв би я бандуру” на Міжнародному фестивалі-конкурсі в Софії (Болгарія)”. Юрій Демчук – заслужений артист України (1969).

Юрій Демчук

Людмила Ларікова досягла значних успіхів в ансамблевому виконавстві, багато років плідно працювала артисткою Черкаської філармонії у складі тріо бандуристок “Вербена” (спільно з О. Калиною і Л. Зайнчківською). Людмила Анатоліївна – лауреат міжнародних конкурсів, народна артистка України, викладач Національної музичної академії

України ім. П.І. Чайковського.

Юрій Задоя – лауреат міжнародних, всеукраїнських, обласних конкурсів і фестивалів кобзарського мистецтва. У спогадах Лідії Степанівни Юрій лишився музично обдарованим юнаком, закоханим у бандуру, який ще під час навчання виявив себе яскравим емоційним виконавцем. Заслужений працівник культури України Ю. Задоя багато років успішно керував капелою бандуристів Богуславського районного будинку культури (1970-1992). Він і сьогодні палко пропагує українське мистецтво, плідно працює викладачем-методистом Богуславського гуманітарного коледжу ім. І.С. Нечуя-Левицького, художнім керівником народної аматорської капели бандуристок “Богуславка”. Юрій Михайлович – член Національної спілки кобзарів України.

Людмила Іванова – одна з перших учениць Лідії Степанівни, яка опанувала щойно виготовлену Чернігівською фабрикою музичних інструментів бандуру з перемикачами конструкції майстра І. Скляра. Здобула вищу музичну освіту у Львівській

консерваторії. Нині Людмила Іванова виховує талановитих студентів у класі бандури Криворізького музичного училища.

Світлана Овчарова – заслужений працівник культури України (2004), учениця і колега Лідії Степанівни. Після закінчення Київської консерваторії (1985) працює викладачем класу бандури у Дніпропетровському музичному училищі, хормейстером і диригентом ансамблю бандуристів “Чарівниці”. Її глибоке знання інструментовки і гарний смак у доборі репертуару сприяли розширенню творчих можливостей цього колективу. Під керівництвом Л. Воріної та С. Овчарової ансамбль “Чарівниці” набув визнання, досяг значних успіхів, конкурсних перемог, плідно працював багато років. Від 2006 р.

Світлана Овчарова

Світлана Валентинівна – доцент Дніпропетровської консерваторії ім. М. Глінки, автор навчальних програм для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I-II рівня акредитації. Вона видала 22 нотні збірки для ансамблів бандуристів, активно працює як науковець і методист.

Зінаїда Кривошей серед учениць Лідії Степанівни вирізнялась прекрасним голосом – сопрано широкого діапазону і красивого тембру. Крім яскравих музичних даних, вона – хороший організатор, успішний керівник народної капели “Джерело”, плідно працює у м. Мелітополі. Зінаїда Іванівна одержала звання заслуженої артистки України.

Ольга Касьянова – лауреат міжнародного конкурсу, засновник професійного навчання на бандурі в Одесі. Плідно працює викладачем-методистом Одеського училища мистецтв і культури ім. К.Ф. Данькевича, керує ансамблем бандуристів.

Євгенія Балакірєва

Євгенія Балакірєва – випускниця Л. Воріної. Здобувши вищу музичну освіту у Львівській консерваторії (1981), викладає бандуру у Дніпропетровському музичному училищі. Вона працювала методистом (2000-2002), заступником директора з практичного навчання (2002-2004), завідувачем сектора педагогічної практики училища (2004-2006). Євгенія Миколаївна за сумісництвом викладала бандуру у Дніпродзержинському державному музичному училищі (2003-2007). Вона – автор програми для музичних училищ “Практичні заняття по ремон-

ту та настройці бандури” (1989), а також у її доробку кілька вдалих аранжувань для ансамблю бандуристів.

Марина Березуцька – талановита учениця, представник нового покоління педагогів кафедри народних інструментів Дніпропетровської консерваторії. 2002 року з відзнакою закінчила Одеську державну консерваторію (нині – Одеська державна музична академія ім. А.В. Нежданової). Плідно працювала викладачем класу бандури і керівником ансамблю бандуристів педагогічного училища Дніпропетровського університету (2000-2006). Від 2006 р. Марина Сергіївна викладає бандуру, вокал, ансамбль і

Марина Березуцька

методичні дисципліни у Дніпропетровській консерваторії, багато працює над підготовкою літературно-методичного забезпечення кафедри народних інструментів. Вона – автор навчальної програми з дисципліни “Аналіз виконавських стилів” для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I-II рівнів акредитації (2006), а також багатьох перекладень для бандури і ансамблю бандуристів.

Наталія Хилюк – закінчивши Дніпропетровське музичне училище (1990), здобула вищу освіту у Національному педагогічному університеті ім. М.П. Драгоманова (1995). У роки навчання брала участь у конкурсі студентів педагогічних ВНЗ України та здобула Гран-прі як солістка-бандуристка, а також першу премію у складі тріо бандуристок (кер. В.Я. Петренко). Нині Наталія Федорівна викладає бандуру і вокал у Рівненському державному гуманітарному університеті, працює над дисертаційним дослідженням, багато гастролює як солістка-бандуристка в Україні та за кордоном, має свій компакт-диск.

Тетяна Чернета – випускниця Л.С. Воріної. Після навчання у музичному училищі (1997-2001) з відзнакою закінчила Національну музичну академію України ім. П.І. Чайковського (клас Коханської Л.В.), магістр музичного мистецтва (2006). Багато концертує в Україні та за її межами, працює над дисертаційним дослідженням у галузі народно-інструментального виконавства. Нині – аспірантка і старший викладач Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв (Київ).

Багато учнів Л. Воріної здобули звання лауреатів і дипломантів міжнародних, всеукраїнських та регіональних конкурсів. Серед них – Юрій Демчук (лауреат Міжнародного

Тетяна Чернета

фестивалю-конкурсу в м. Софія, Болгарія); Людмила Ларікова (лауреат Першого міжнародного конкурсу виконавців на народних інструментах і Всеукраїнського конкурсу виконавців на народних інструментах, м. Івано-Франківськ, 1988 р. у складі тріо “Вербена”); Ольга Касьянова (лауреат Міжнародного фестивалю народної музики); Марина Березуцька (дипломант Міжнародного конкурсу виконавців на народних інструментах у складі тріо, м. Хмельницький, 1995), Тетяна Чернета (лауреат Всеукраїнського конкурсу, м. Полтава, 2001); Ірина Циганник (лауреат Всеукраїнського конкурсу, м. Полтава, 2001); Олена Хляпатура (лауреат Міжнародного конкурсу виконавців на старовинних щипкових інструментах, м. Москва, 1998); Ірина Турбіна (лауреат Всеукраїнського конкурсу ім. В. Кабачка, м. Миргород, 2005); Алла Сологуб (лауреат Всеукраїнського конкурсу “Провесінь”, м. Кіровоград, 2006 і Всеукраїнського конкурсу, м. Ніжин, 2007) та ін.

Історично склалося так, що серед виконавців на кобзі та бандурі переважали чоловіки. На жаль, через репресивну політику радянської влади виконавська традиція козака-бандуриста була майже втрачена. У ХХ ст. бандуру підхопили тендітні жіночі руки.

Л. Воріна серед студентів класу бандури, 1999 р.

Проте у класі Лідії Воріної не бракувало й хлопців-бандуристів – всі вони так чи інакше пов'язали своє життя з бандурою і музичним мистецтвом. Серед них – згадані уже Микола Гвоздь, Юрій Задоя, Юрій Демчук, Іван Коваль, а також викладачі бандури ДШМ Сергій Стороженко та Андрій Скубенко. За роки незалежності України у класі бандури Дніпропетровського музичного училища навчались Дмитро Петренко (артист Національної заслуженої капели бандуристів України ім. Г.І. Майбороди), Сергій Бакай (артист хору Національного театру опери та балету ім. М. Лисенка, диригент чернечого церковного хору Києво-Печерської лаври), Левко Рожанський (студент кафедри виконавського мистецтва Дніпропетровської консерваторії ім. М. Глінки). Зараз у класі бандури навчаються Олександр Рязанцев, Андрій Бандура та Ілля Ключенков. Тож в ансамблі “Чарівниці” ніжний дівочий спів підтримують й молоді козацькі голоси.

У науковому і методичному доробку Л.С. Воріної – дві дослідницькі роботи: “З історії кобзарського мистецтва. Минуле і сучасне” та “Методичні поради щодо культури ансамблевого співу”. Вони опубліковані у збірці “Кобзарське мистецтво” (Дніпропетровськ, 2004). Публікації отримали схвальні відгуки серед педагогів-музикантів, а доктор мистецтвознавства, професор М.А. Давидов у вступній статті до збірки відзначив, що Л. Воріна має оригінальне бачення і трактовку сучасного мистецтва бандуристів – у першу чергу, як вокального, ансамблевого, тобто вокально-інструментального жанру за своєю специфікою. Микола Давидов підкреслив також значення цієї методичної роботи “у зв'язку з тим, що в методичній літературі по бандурі для початкової та середньої ланки навчання методика вокальної, ансамблевої та хорової підготовки майже не розроблена” [2, с. 4].

Важливим досягненням педагогічної діяльності Л.С. Воріної та її учнів стало відкриття класу бандури у заснованій 2006 року Дніпропетровській консерваторії.

Своїм учням Лідія Степанівна передала часточку своєї душі, любов до української пісні і бандури, весь свій виконавський і педагогічний досвід. Отже, є кому продовжити справу Вчителя, звучатиме наша бандура, запалюючи в серцях слухачів вогник любові до української культури, просвітлюючи своїм срібним дзвоном душі людей.

АНСАМБЛЬ БАНДУРИСТІВ

"ЧАРІВНИЦІ"

Ансамблевому виконавству Лідія Воріна завжди приділяла значну увагу. Під час навчання вона грала у складі дуету і капели, а розпочавши викладацьку роботу в музичному училищі, згуртувала студентів у навчальний ансамбль бандуристів. Репетиції проводились в училищі факультативно, а згодом, коли ансамбль набув визнання, здобуваючи схвальні відгуки і нагороди, дисципліну "Ансамбль бандуристів" було включено до навчального плану фахової підготовки студентів відділу народних інструментів.

Починаючи з 1956 року, коли Лідія повернулась до Дніпропетровська, вона часто брала участь у концертах разом зі своїми двоюрідними сестрами – Людмилою і Валентиною (солістки хору Дніпропетровського університету). Дівчата з красивими голосами зачаровували слухачів своїм співом, а Лідія ще й акомпанувала на бандурі. Сестри Проскури постійно виступали в оглядах молодіжної художньої самодіяльності університету.

Незабаром на філологічному факультеті Лідія створила самодіяльний гурток та ансамбль бандуристів. Ідею створити ансамбль підказав їй Микола Сухоносенко, професор Університету марксизму-ленінізму (навчання в якому було обов'язковим для всіх випускників вищих навчальних закладів). Під час іспиту з політекономії він, поставивши в залікову книжку Лідії "відмінно",

Тріо сестер Проскур, 1956 р.

запропонував їй навчати студентів грати на бандурі, адже знав її як учасницю тріо сестер Проскур. Пропозиція сподобалась Лідії, її палко підтримали сестри, студентки університету. Довго не вагаючись, вона розпочала активну роботу із самодіяльним ансамблем, який 1962 року було переведено до Палацу культури студентів Дніпропетровського університету. Там учасникам надали все необхідне для роботи: бандури, сценічні костюми, приміщення для репетицій тощо. Незабаром до колективу приєдналися студенти з інших вищих навчальних закладів міста: сільськогосподарського, металургійного, хіміко-технологічного, будівельного, медичного інститутів та ін. Поступово склад ансамблю збільшився до 40-50 осіб. Коли готувались до концертних виступів і розпочинались загальні репетиції, до гурту приєднувався ансамбль бандуристів музичного училища. Так утворився зведений колектив “Чарівниці”. Вибору такої назви сприяла улюблена пісня дівчат – “Чарівна скрипка” Ігора Поклада. “Ім’я ансамблю придумали гуртом, коли їхали поїздом на один з концертів, – згадує Лідія Степанівна, – і не помилились, адже як корабель назвеш...”.

*Самодіяльний ансамбль бандуристів
Палацу культури студентів ДДУ, 1963 р.*

Поступово збагачувався репертуар ансамблю. Крім “Чарівної скрипки” та українських і російських народних пісень, дівчата майстерно виконували твори “Зачарована Десна” І. Шамо, “У милого очі сині” Д. Циганкова, “Калинонька” П. Гайдамаки, “Там вдали за рекой” Д. Покраса, “При долині кущ калини” А. Новікова тощо. У репертуарі ансамблю була й класика: “Серенада” Ф. Шуберта, “Баркарола” М. Лисенка, “Лебідь” К. Сен-Санса, твори Й. Баха, М. Глінки та ін. “Бандура все може, аби тільки у музиканта було бажання і чуйна душа”, – впевнена Лідія Степанівна. Незабаром рівень виконавської майстерності бандуристів задовольняв смаки найвибагливіших слухачів.

Не забарилось і визнання: “Чарівниць” запрошували виступити на міських і обласних фестивалях (“Студентська весна”), взяти участь у творчих звітах Палацу культури студентів ДНУ, у шефських концертах в школах, Будинках культури, на заводах, фабриках і будівництвах, у містах і селах Дніпропетровської області. Таким був початок концертної діяльності колективу. Незважаючи на величезну кількість запрошень, на часті виступи

та прихильність публіки, колеги Лідії Степанівни по музичному училищу спочатку не визнавали ансамблю бандуристів. Тільки 1964 року, коли колектив здобув свою першу визначну нагороду – диплом першого ступеня на обласному фестивалі з нагоди 150-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка, ансамбль почали сприймати як професійний.

Ансамбль став унікальною базою професійного виховання бандуристів, адже у складі колективу студенти виконують шедеври вітчизняної та світової класики, частини крупних творів різних жанрів, більшість яких складно, іноді навіть неможливо виконати на бандурі соло. У репертуарі ансамблю – українські

*Лідія Воріна з сестрами
Валентиною і Людмилою, 1965 р.*

народні пісні, українська, російська і західноєвропейська класика, твори сучасних вітчизняних і зарубіжних композиторів. Він постійно оновлюється завдяки вдалим і грамотним аранжуванням С. Овчарової.

“Чарівниці” ведуть активну концертну діяльність, тому учасники колективу набувають великої концертної практики, сценічного досвіду та вміння працювати в ансамблі. Всі ці навички необхідні ансамбістам, коли йдеться про участь у конкурсах, адже перемога колективу залежить від кожного його учасника. Основні засади успіху і професійного зростання ансамблю Лідія Воріна вбачає у копіткій щоденній праці. “Кожен учасник ансамблю повинен добре співати і віртуозно володіти інструментом. У самостійних заняттях бандурист шліфує індивідуальну майстерність, а от вміння слухати партнера по партії, злагодженість звучання, так звана ансамблевість, досягаються учасниками колективу у щоденних (!) репетиціях. Це єдиний шлях до перемоги, коли йдеться про участь у конкурсі”, – ділиться досвідом Лідія Степанівна. Ці навички особливо потрібні випускникам, адже для всіх бандуристів, починаючи з другого року навчання в училищі, вводиться навчальна дисципліна “Диригування”. А на останньому, четвертому курсі студенти самостійно розучують з ансамблем свою програму державного іспиту з диригування, “випробовуючи” себе як керівників. Після такої підготовки випускники здобувають кваліфікацію “диригент ансамблю бандуристів”, а по завершенні навчання можуть працювати не тільки викладачами бандури, а й керівниками ансамблю бандуристів.

Особливість і складність організації студентського колективу полягає в тому, що кожного нового навчального року його склад оновлюється, адже до класу бандури, а відповідно й до ансамблю бандуристів, приходять студенти-першокурсники, а вже досвідчені випускники торують свій самостійний творчий шлях. Справедливими тут є слова заслуженого діяча мистецтв України Миколи Олексійовича Шпака, директора музичного училища протягом 1992-2004 рр.: “Коли я дивлюсь в очі Лідії Воріної, я бачу весь світ бандури. Дівчата із задоволенням грають в ансамблі, тому що вона всіх захоплює. На всьому Придніпров’ї я не знаю більше такого майстра, який веде учня від дитячої музичної школи до лауреата міжнародного конкурсу. Я всіляко їй допомагатиму”.

Анатолій Кулагін

Микола Олексійович свого слова дотримав: він та його заступник М.І. Білий за сприяння начальника обласного управління культури облдержадміністрації В.І. Заремби придбали для ансамблю нові бандури, замовили нові сценічні костюми тощо. Сьогодні клас бандури Дніпропетровської консерваторії підтримує її ректор, заслужений діяч мистецтв України Юрій Михайлович Новіков. З якими б питаннями чи пропозиціями не звертались до нього бандуристи, він завжди знаходить можливість допомогти їм організаційно і матеріально.

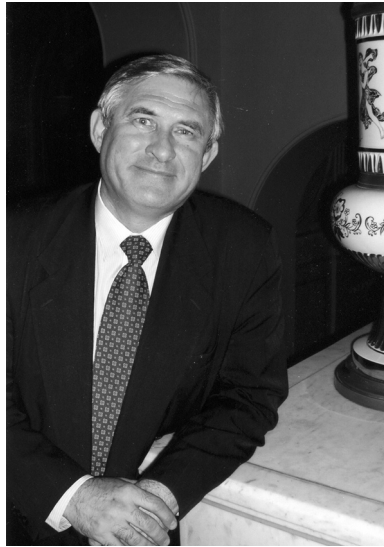
Становленню професіоналізму ансамблю Лідія Воріна надавала особливе значення, докладаючи максимум зусиль.

Важливою допомогою у цьому стали бесіди з керівником хору музичного училища, талановитим диригентом, заслуженим працівником культури України Анатолієм Миколайовичем Кулагіним (1936-1999). Він надавав цінні поради насамперед щодо культури вокального звукоутворення. З хорових виконавських тонкощів бандуристи перейняли для ансамблевого виконання ланцюгове дихання, чітку дикцію, фразування, вимову приголосних та закінчень слів. Все це, безумовно, сприяло піднесенню виконавського рівня, позитивно впливало на культуру звука та стрій багатоголосся.

Цікаво, що у 60-70-х рр. студентки-бандуристки поєднували навчання на відділі народних інструментів і хорового диригування, відвідували хорові репетиції, складали державний іспит з диригування, керуючи хором музичного училища.

Плідними і по-дружньому теплими стали спілкування і співпраця з талановитим хормейстером Олександром Володимировичем Переверзєвим, керівником та диригентом

різних хорових колективів, лауреатом багатьох міжнародних та всеукраїнських конкурсів, лауреатом премії ім. А.Я. Штогаренка (1994), заслуженим діячем мистецтв України (2003), автором оригінальних творів і обробок народних пісень, членом журі багатьох всеукраїнських конкурсів. Колега Л. Воріної у музичному училищі та Палаці культури студентів ДНУ, Олександр Переверзєв на прохання бандуристів неодноразово диригував на урочистому закритті фестивалю "Дзвени, бандуро!" зведеною капелою учасників фестивалю.

Олександр Переверзєв

Олександр Володимирович – незмінний член журі фестивалю від часу його заснування. На його запрошення Лідія Степанівна працює у складі журі Всеукраїнського фестивалю хорових колективів "Від Різдва до Різдва", який щороку відбувається у Дніпропетровську в січні.

Плідною і цікавою стала співпраця дніпропетровських бандуристок з викладачем композиції і музично-теоретичних дисциплін Дніпропетровської консерваторії Валентиною Мартинюк. У творчій співдружності з нею було створено оригінальні твори для бандури та ансамблю бандуристів.

Валентина Миколаївна Мартинюк (Брондзя) – член Національної Спілки композиторів України, лауреат премій ім. Г.Петровського, ім. Д.Яворницького, ім. В.Кирейка. Випускниця Київської консерваторії (клас проф. А.Я. Штогаренка), вона плідно працює як викладач і композитор. У її творчому доробку дві симфонії, хори, пісні, вокальна, камерно-інструментальна і комп'ютерна музика тощо.

Творча співпраця композитора В. Мартинюк і бандуристски-аранжувальника С. Овчарової суттєво збагатила репертуар бандуристів сучасними вокальними та інструментальними

Журі фестивалю “Від Різдва до Різдва”. Дніпропетровськ, 2000 р.

творами. Залучення до складу ансамблю різноманітних музичних інструментів сприяло новим творчим пошукам, цікавим експериментам, впровадженню нових виражальних засобів тощо. В. Мартинюк видала збірку творів для голосу та бандури в аранжуванні С. Овчарової, до якої увійшли твори різних жанрів. Особливий інтерес становлять твори для ансамблю бандуристів, серед яких: “Дніпро-ріка”, “Колискова Парижу” (сл. О. Вікторова, переклад українською – О. Завгороднього), “Прилітай, моя ластівко”, “Вільшанка”, “Колискова Марії” (сл. В. Здоренко), “Прощальна мелодія”, “Зозуля часу”. Також репертуар бандуристів збагатився солоспівами: “Сон мото”, “Нитка Аріадни”, “Маленька Українка” (сл. О. Пчілки), “Доля, доленько моя” (сл. В. Вихруща), “Істини буття”, “Повернися, козаченьку”, “Тарасу Шевченкові” та ін. На думку Світлани Овчарової, у кожному солоспіві авторка досягає щирого і природного висловлювання, емоційного наповнення. Головним у бандурній творчості Валентини Мартинюк є національний аспект, який допомагає відтворити найтонші нюанси та естетичні переживання за допомогою символу українського народу – бандури. Її творчість у

майстерному поєднанні традицій й новацій – це ще один важливий крок до подальшого розвитку і вдосконалення українського національного інструмента.

Лідія Степанівна вдячна долі за те, що на своєму життєвому шляху зустріла багато цікавих людей, непересічних особистостей, яскравих постатей, які своєю творчою і громадською діяльністю створювали українську культуру. Серед них – Іван Максимович Шаповал (1905-2003), старіший письменник Придніпров'я, талановитий і невтомний краєзнавець, учений в галузі металургії, кандидат технічних наук, викладач Дніпропетровського гірничого і Дніпропетровського металургійного інститутів, лауреат премії ім. Д.І. Яворницького, член Національної спілки письменників України (1967), учасник Великої Вітчизняної війни. Іван Максимович працював у Дніпропетровському історичному музеї, цікавився історією, брав участь в археологічних розкопках Дмитра Яворницького, часто публікувався в науково-технічних журналах і періодичній пресі (“Дніпро вечірній”, “Вітчизна” та ін.). Крім праць з проблем науки і техніки, він написав твір “В пошуках скарбів” (1963), присвячений видатному досліднику козацтва Д.І. Яворницькому. Це не єдина праця, присвячена відомому історичному. 1998 року вийшла книга І. Шаповала “Козацький батько”, майже весь тираж якої розповсюджено в Канаді.

У творчому доробку письменника, крім найвідомішої праці “В пошуках скарбів” (до речі, окремий розділ якої “Гість з кобзою” присвячений бандуристу Конону Безщасному), є книга “Взяв би я бандуру” (1991). Автор розповідає про життя і творчість талановитого кобзаря, бандурного майстра Олексу Семеновича Ковалю, який жив у містечку Підгороднє Дніпропетровської області, організував там історичний музей, самодіяльний ансамбль бандуристів, а також гурток, у якому навчав грати на бандурі дітей і дорослих. Цікаво, що донька Олексі Ковалю – Леся, під час навчання у Дніпропетровському педагогічному училищі, вдосконалювала своє вміння гри на бандурі на уроках Лідії Воріної.

Стало доброю традицією, що в січні, у день народження Івана Максимовича, в його оселі ставало людно. Серед гостей завжди були: Лілія Павлівна Куліш, голова міського клубу книголюбів “Літературна вітальня” та літературно-музичного клубу “Ліра”, викладач музичного училища; Дора Василівна Калинова, поетеса і журналістка; Лідія Степанівна Воріна, а також юні

Іван Шаповал (за столом) зустрічає гостей, 2001 р.

бандуристки, неодмінно з інструментами, щоб привітати письменника музичним подарунком, адже він дуже любив бандуру.

Розповіді І. Шаповала про історію кобзарства, про кобзарів Придніпров'я, а також цікаві факти з життя бандуристів, які занотувувала Л. Воріна під час їхніх бесід, увійшли до її збірки “Кобзарське мистецтво”. Придніпровський край завжди був славен кобзарями. Широко відомі імена аматорів і майстрів – Олекси Семеновича Коваля, Івана Савича Бута, Федосія Олексійовича Часника, Івана Пимоновича Ляшенка (Старченка), Федора Юхимовича Циганенка, Івана Опанасовича Скотаренко, Василя Тарасовича Сидоренка та ін. Любив бандуру і “козацький батько” Дмитро Яворницький.

За роки діяльності “Чарівниць” склалася величезна географія гастролей ансамблю:

1965 року тріо ансамблю “Чарівниці” відвідало з творчим звітом Чехословаччину. 21 травня 1965 р. ансамбль брав участь у заключному концерті переможців Огляду учнів музичних училищ України на краще виконання творів радянських ком-

позиторів, який відбувся в Колонному залі Київської державної філармонії ім. М.В. Лисенка.

1966 року студентський ансамбль бандуристів здійснив поїздку до столиці Узбекистану, де своїми виступами підтримав жителів Ташкента, постраждалих від землетрусу, а також будівельників, які відновлювали місто.

1967 року “Чарівниці” брали участь у республіканському фестивалі самодіяльних художніх колективів. Здобувши золоту медаль, виступили у заключному концерті фестивалю в Москві.

1969 року ансамбль у складі комсомольської бригади побував з концертною програмою на о. Сахалін. Відбулися концерти у великих містах острова: Южно-Сахалінську, Корсакові, Холмську. Особливо тепло приймали “Чарівниць” тихоокеанські моряки.

1970 року на республіканському фестивалі-звіті майстрів мистецтв і художніх колективів Дніпропетровської області, що відбувся у Києві, ансамбль “Чарівниці” отримав срібну медаль.

1972 року “Чарівниці” брали участь в акції “Тиждень українського мистецтва і літератури в Туркменії”. У вересні цього ж року ансамбль став учасником творчого звіту художніх колективів Дніпропетровської області у Києві. Малий склад ансамблю взяв участь у концертах по Саратовській області.

1973 року ансамбль бандуристів став лауреатом Першого всесоюзного фестивалю художньої творчості та нагороджений срібною медаллю.

У лютому 1974 року відбулися гастролі ансамблю в Саратовській області повним складом. Того ж року “Чарівниці” отримали звання лауреата П’ятого традиційного фестивалю комсомольської пісні та поезії Жовтневого району м. Дніпропетровська.

У квітні 1976 року у складі творчої групи ансамбль побував в Угорщині на святкуванні 31-ї річниці визволення країни від німецько-фашистських загарбників. У м. Будапешт відбувся прийом української делегації в Уряді, а в м. Сомбатгей ансамбль “Чарівниці” взяв участь у концерті біля пам’ятника Слави та в багатьох інших святкових заходах. Скрізь бандуристки відчували ширий інтерес до української музики і народного мистецтва.

У грудні 1975 року обласна комсомольська організація нагородила ансамбль “Чарівниці” премією ім. Г.І. Петровського.

1976 року колектив став лауреатом республіканського туру Всесоюзного фестивалю самодіяльної творчості трудівників. За участь на високому рівні у концерті, присвяченому сімдесятиріччю Л. Брежнєва, який відбувся 19 грудня 1976 року в Георгіївській залі Кремля (Москва), отримали подяку від міністра культури СРСР такі учасники ансамблю: Світлана Чернород, Ірина Іноземцева, Тетяна Радченко, Тамара Бугарь, Тетяна Бабенко та Людмила Смик.

1977 року у складі делегації Дніпропетровської області бандуристки відвідали Чехословаччину. Відбулися концерти у Празі, Карлових Варах та інших містах.

23 березня 1978 року в Палаці культури студентів ДНУ відбувся ювілейний творчий вечір ансамблю “Чарівниці”. Програма концерту включала 21 номер, серед яких – українські народні пісні, а також твори вітчизняних і зарубіжних композиторів: Й. Баха, Л. Боккеріні, В. Моцарта, М. Глінки, М. Лисенка, П. Чайковського, Р. Щедрина та ін.

Учасники концерту на честь 70-річчя Л. Брежнєва, 1977 р.

І ряд: Л. Смик, Л. Воріна, І. Іноземцева, Т. Радченко;

ІІ ряд: С. Чернород (Овчарова), Т. Бугарь, Т. Бабенко

1978 року "Чарівниці" отримали запрошення центрального телебачення взяти участь у записі телепередачі "Шире круг" у Москві. Після виходу програми в ефір бандуристок неодноразово запрошували до участі в телевізійних проектах (1979, 1981).

1979 року на честь 325-річчя возз'єднання України з Росією відбулися святкові концерти "Чарівниць" спільно з самойловським ансамблем-супутником у Дніпропетровську і Саратові. 1981 року ці колективи виступили на Святі мистецтва в Саратовському академічному театрі опери і балету ім. М. Чернишевського. 1982 року "Чарівниці" разом із самойловцями здійснили запис телепередачі на Дніпропетровському обласному радіо і телебаченні.

МИНИСТЕРСТВО КУЛЬТУРЫ СССР

ПРИКАЗ

от 12.78

МОСКВА

Об объявлении благодарности
участникам концерта на приеме
в Большом Кремлевском дворце
19 декабря 1976 года

19 декабря 1976 г. в Большом
зелен прием в честь 70-летия Ген
товарища Леонида Ильича Брежнев
Во время приема состоялся
достойно представили советское
его высокий кинематографический
личная успешное выступле
целые, произведшие ими ослепи
ность и почетному поручению

Гаврилюк
Андрей ВладимировичОрловский
Знамен АлександровичМагмаев
Игорь ИвановичПихтунцов
Александр НиколаевичИванович
Илья ВалентиновичРадченко
Татьяна НиколаевнаБугарь
Геннадий ПетровичБорисов
Сергей ФедоровичЧернов
Олег ВалентиновичСмирнов
Александр НиколаевичГорюхов
Илья Михайлович

Министр

П. Демичев

Чиркин
Виктор ГеоргиевичЧиркин
Виктор ГеоргиевичАлександров
Владимир АндреевичВикторов
Виктор ВикторовичЗнамен
Александр ГеоргиевичГригорьев
Виктор ФедоровичПихтунцов
Владимир ПоликарповичКалинин
Виктор МихайловичБугарь
Мария ЛукиничнаНестеров
Виктор ЕвгеньевичПихтунцов
Виктор МихайловичПихтунцов
Виктор МихайловичПихтунцов
Виктор МихайловичПихтунцов
Виктор МихайловичПихтунцов
Виктор МихайловичПихтунцов
Виктор МихайловичПихтунцов
Виктор МихайловичПихтунцов
Виктор МихайловичПихтунцов
Виктор МихайловичПихтунцов
Виктор МихайловичСоловьев
Александр БорисовичХазанов
Геннадий ВикторовичСмирнов
Александр АлексеевичБугарь
Геннадий АлександровичНестеров
Виктор ФедоровичПихтунцов
Владимир ПоликарповичКалинин
Виктор МихайловичБугарь
Мария ЛукиничнаНестеров
Виктор ЕвгеньевичПихтунцов
Виктор МихайловичПихтунцов
Виктор МихайловичПихтунцов
Виктор МихайловичПихтунцов
Виктор МихайловичПихтунцов
Виктор МихайловичПихтунцов
Виктор МихайловичПихтунцов
Виктор МихайловичПихтунцов
Виктор МихайловичПихтунцов
Виктор МихайловичПихтунцов
Виктор МихайловичПихтунцов
Виктор Михайлович

- 3 -

совета Киевского государ-
ственного академического теат-
ра оперы и балета имени
Т. Шевченко, народного арти-
ста СССР

артисту Московского театра
Бессоновского конкурса артистов
оперной

артисту Московского театро-
вого театра "Роман", народному
артисту РСФСР

артисту Московского театро-
вого театра "Роман"

артисту Московского театро-
вого театра "Роман"

артисту Московского театро-
вого театра "Роман"

артисту Московского театро-
вого театра "Роман"

артисту Московского театро-
вого театра "Роман"

артисту Московского театро-
вого театра "Роман"

артисту Московского театро-
вого театра "Роман"

артисту Московского театро-
вого театра "Роман"

артисту Московского театро-
вого театра "Роман"

артисту Московского театро-
вого театра "Роман"

артисту Московского театро-
вого театра "Роман"

артисту Московского театро-
вого театра "Роман"

артисту Московского театро-
вого театра "Роман"

артисту Московского театро-
вого театра "Роман"

артисту Московского театро-
вого театра "Роман"

артисту Московского театро-
вого театра "Роман"

“Чарівниці” на зйомках телепередачі “Шире круг”. Москва, 1981 р.

У жовтні 1982 р. “Чарівниці” взяли участь у Днях української культури в Москві на Виставці досягнень народного господарства (ВДНГ). Виступ бандуристок прикрасив концерт та його відеOVERсію, яку транслювало Центральне телебачення. Крім того, українські пісні “Місяць на небі”, “Іванку, Іванку”, “Озвуться птицями гаї” (м. О. Білаша, сл. З. Іовенко) почули москвичі в Будинку літераторів, працівники Московського деревообробного комбінату. На ВДНГ “Чарівниці” отримали запрошення приїхати з концертами для космонавтів у Зоряне містечко.

1983 року ансамбль взяв участь у мистецькій акції музичного товариства з обміну творчими колективами і побував на гастрольях в Карелії. Відбулись концерти на заводах м. Петрозаводська, а також в університеті та музичному училищі, у якому колектив обмінювався з колегами-музикантами досвідом, подарунками.

1984 року в Києві відбулася виставка художників Дніпропетровської області. Учасником виставки було тріо бандуристів ансамблю, у виконанні якого для гостей прозвучали

українські народні пісні. Того ж року ансамблю присвоєно почесне звання народного.

1985 року “Чарівниці” взяли участь у республіканському телефестивалі “Сонячні кларнети”, а в серпні того ж року відбулася гастрольна подорож до Якутії. “Чарівниці” представили малий склад ансамблю: Є. Балакірева, В. Ластовицька, О. Колісниченко.

1986 року ансамбль виступив на співочому полі в Полтаві.

1988 року у складі делегації Палацу культури студентів ім. Ю. Гагаріна ансамбль гастролював у Зоряному містечку (Московська обл.). Там бандуристок нагороджено дипломом ім. Ю. Гагаріна за участь у шефському концерті для космонавтів, присвяченому 70-річчю Збройних сил СРСР. Того ж року відбулися концерти в Болгарії.

1989 року “Чарівниці” брали участь в урочистому святкуванні 175-ї річниці від дня народження Т.Г. Шевченка в Каневі. На концерті, що відбувся біля пам’ятника Кобзареві, дівчата-чарівниці проспівали народні пісні та з особливим натхненням виконали твори на слова Тараса Шевченка: “Думи мої”,

*“Чарівниці” з космонавтами Г. Береговим і П. Климуком.
Зоряне містечко (Московська обл.), 1988 р.*

Ансамбль “Чарівниці”, 1990 р.

“По діброві вітер віє”. Ця подорож для учасниць ансамблю стала незабутньою, адже після успішного виступу дніпропетровчани повертались додому по Дніпру двома пароплавами. У червні цього ж року тріо бандуристок взяло участь в концерті для космонавтів у Зоряному містечку.

У травні 1992 року колектив виступив на фестивалі мистецтв “Весна політехнічна” у Львові.

1993 року ансамбль “Чарівниці” у складі Світлани Овчарової, Олени Чуб, Оксани Корж, Оксани Радиш, Оксани Король, Надії Шапки, Світлани Корольової і Світлани Какацій завоював звання дипломанта та приз глядацьких симпатій на Першому міжнародному конкурсі бандуристів ім. Гната Хоткевича (Київ).

У травні 1994 року “Чарівниці” отримали подяку від Дніпропетровського управління культури за участь у Всеукраїнському фестивалі кобзарського мистецтва “Дзвени, бандуро, в козацькій країні”, присвяченому 400-річчю від дня народження Б. Хмельницького і 50-річчю від дня заснування

Організації об'єднаних націй (ООН). Цього ж року відбулася концертна поїздка до м. Севастополя.

1995 року тріо у складі М. Березуцької, М. Молчанової, Ю. Іванченко здобули звання дипломанта Міжнародного конкурсу виконавців на народних інструментах у м. Хмельницькому.

1998 року "Чарівниці" взяли участь у Міжнародному конкурсі виконавців на старовинних щипкових інструментах (Москва) і здобули звання лауреата першого ступеня. На заключному концерті переможців конкурсу, який відбувся 29 березня у Великому залі Московської державної консерваторії ім. П.І. Чайковського, у виконанні бандуристок прозвучали українські народні пісні "О, милий мій" та "Ой за гаєм, гаєм". Лідія Воріна була членом журі цього конкурсу. Того ж року ансамбль взяв активну участь у святкових урочистостях з нагоди 100-річчя заснування Дніпропетровського музичного училища ім. М.І. Глінки, а також у концерті на честь цього ювілею на сцені Дніпропетровського театру опери та балету.

У червні 2001 року "Чарівниці" на запрошення ансамбля-супутника відвідали Самойловський район Саратовської області і виступили там з концертами.

МІЖНАРОДНИЙ
КОНКУРС
БАНДУРИСТІВ ІМЕНІ
ПІАТА ХОТКЕВИЧА
G. KHOTKEVYCH
INTERNATIONAL
BANDURA-PLAYERS
CONTEST

20-29 Квітня '93 Київ

Ансамбль "Чарівниці" у складі:
Оксана Чуб, Оксана Корж,
Оксана Родил, Оксана Король,
Надія Шапка, Олімпіада Коромової,
Олімпіада Ракоціє, Олімпіада Овчарова

Удостоєний
Диплома
і звання
Дипломанта
Конкурсу

На фестивалі-конкурсі “Дзвени, бандуро!” “Чарівниці” неодноразово завойовували Гран-прі (2004, 2006, 2008).

2004 року відбулися концерти в Державній академії керівних кадрів культури і мистецтв (ДАКККіМ) та Музеї театрального, музичного та кіномистецтва України (м. Київ), присвячені 190-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка.

23 січня 2005 р. відбувся творчий вечір ансамблю “Чарівниці” у Дніпропетровському будинку органної та камерної музики.

12 лютого 2005 ансамбль взяв участь у концерті до 16-ї річниці виведення радянських військ з Афганістану.

22-26 серпня 2006 р. серед кращих колективів Дніпропетровської області ансамбль бандуристів “Чарівниці” демонстрував своє мистецтво у щорічній державній акції “Барвіста Україна”, яка відбувалася у Національному комплексі “Експоцентр України” в Києві.

2006 року “Чарівниці” виступили на прийомі в честь офіційної делегації Естонії. Того ж року бандуристки своєю концертною

І ряд: О. Чернецька, С. Овчарова, Л. Воріна, Л. Черкаський, В. Єсипок;
ІІ ряд: ансамбль “Чарівниці”. Київ, ДАКККіМ, 2004 р.

програмою зустрічали офіційну делегацію Казахстану з питань культурно-економічного обміну між Україною і Казахстаном.

У травні 2008 року за участю “Чарівниць” у Дніпропетровську відбулось Всеукраїнське літературно-мистецьке свято “В сім’ї вольній, новій”, присвячене Т.Г. Шевченку.

У жовтні 2008 р. “Чарівниці” з успіхом виступили у м. Вроцлав (Польща) у дні Міжнародного економічного форуму, присвяченого “Євро-2012”.

22 січня 2009 року в Черкаській обласній філармонії під час святкування Дня Соборності України відбулись два концерти ансамблю бандуристів “Чарівниці”.

Концертна діяльність ансамблю триває. “Чарівниці” неодноразово представляли Дніпропетровщину на всеукраїнському і міжнародному рівнях. Своєю творчістю вони популяризують національну культуру в регіоні. Бандуристи беруть участь у всіх обласних і міських культурних заходах, присвячених державним, народним і релігійним святам – Дню Незалежності України, Дню Соборності України, Дню Конституції України, Святу козацтва, Дню міста, Святу великого Кобзаря, Івана Купала, Покрові Пресвятої Богородиці тощо).

У багатому репертуарі ансамблю “Чарівниці” особливе місце посідає програма “Народно-музична Шевченкіана”. Яскравий образний віночок з народних пісень та оригінальних композицій на слова Т.Г. Шевченка у виконанні ансамблю відтворює життя українського народу, картини рідної природи, козацького побуту Дніпропетровщини. В органічному поєднанні з поезією Тараса Шевченка вони набувають особливого змісту, надихають слухача на роздуми про минуле, сьогодення і майбутнє України. Саме з цією програмою колектив двічі виступав у Києві (2000, 2004) перед численною столичною аудиторією шанувальників українського мистецтва в одному з престижних концертних залів столиці – Малому залі Національної музичної академії України (НМАУ) ім. П.І. Чайковського.

Запросити до Києва дніпропетровських бандуристок для участі у проєкті “Народно-музична Шевченкіана” запропонував завідувач кафедри народних інструментів НМАУ ім. П.І. Чайковського, професор М.А. Давидов. Він надіслав до Дніпропетровського музичного училища виклик-запрошення для ансамблю, а також організував концерт і зустріч гостей.

Неодноразово викликав овації численної столичної аудиторії шанувальників українського мистецтва в Київському національному палаці культури “Україна” під час звітів Дніпропетровської області (1972, 1993, 1994), а також на Всеукраїнських конкурсах-оглядах народної творчості “Таланти твої, Україно” (1992, 1999, 2001, 2003).

Велику увагу організації звітів Дніпропетровської області у 2001 і 2003 рр. приділяла Тетяна Михайлівна Кравченко, начальник Управління з питань соціально-культурної сфери облдержадміністрації. У процесі підготовки в Дніпропетровську відбувся відбірковий тур, кращі номери якого було включено до програми концерту-звіту. 2001 року у виконанні ансамблю бандуристів, склад якого збільшився до п’ятдесяти осіб, прозвучала пісня І. Шамо “Дніпровський вальс”. Готуючись до звіту 2003 року, Т. Кравченко ініціювала створення зведеної капели бандуристів. Для виступу на сцені київського палацу “Україна” до ансамблю “Чарівниці” приєдналися ансамбль бандуристів Дніпропетровського педагогічного училища (кер. М. Березуцька), Криворізького музичного училища (кер. Л. Іванова), а також учні класів бандури ДМШ Дніпропетровська і Дніпродзержинська. На замовлення облдержадміністрації, за сприяння Т.М. Кравченко, для бандуристів виготовили нові сценічні костюми. Цей номер став справжньою окрасою концерту.

У 2004 і 2008 рр. здійснено запис на компакт-диски різних програм з репертуару ансамблю бандуристів “Чарівниці”. У різні роки колектив неодноразово виступав на радіо і телебаченні, має численні відгуки у вітчизняній та зарубіжній пресі. Композитор, народний артист Росії Юрій Чичков, почувши у виконанні бандуристок свою пісню “Солдатські зірки”, захоплено відгукнувся на сторінках альбому “Чарівниць”, дякуючи дівчатам за прекрасне виконання. Свого часу високо оцінили професійний рівень і виконавську культуру ансамблю “Чарівниці” письменники Олесь Гончар, Іван Шаповал, композитор Олександра Пахмутова, співаки Іосиф Кобзон, Олександр Малінін, Олександр Розенбаум, Тамара Гвердцители, Таїсія Повалій, Алла Кудлай, Павло Зібров, голова Національної спілки кобзарів України Володимир Єсіпок, завідувач Музею театрального, музичного та кіномистецтва України Леонід Черкаський та багато інших.

*Мер Дніпропетровська І. Куліченко,
губернатор Дніпропетровської обл. М. Швець,
співак О. Малінін у колі “Чарівниць”, 2001 р.*

Неодноразово “Чарівниці” прикрашали своїми виступами урочисту частину офіційних заходів за участю президента України та глав зарубіжних держав. У різні роки ансамблю бандуристок аплодували Леонід Кучма, Віктор Ющенко, президент Польщі Олександр Квасневський, президент Казахстану Нурсултан Назарбаєв, президент Словаччини Рудольф Шустер та інші.

Заснувавши ансамбль бандуристів “Чарівниці”, Л. Воріна протягом п’ятдесяти двох років була його незмінним керівником і сьогодні, озираючись у минуле, їй є чим пишатись. Адже “Чарівниці” – лауреат численних міжнародних і всеукраїнських конкурсів та фестивалів – блискуче представляє українське національне мистецтво на престижних сценах України та за її межами.

Сьогодні учасники цього професійного колективу – студенти класу бандури Дніпропетровського музичного училища і Дніпропетровської консерваторії ім. М. Глінки (з 2006 року).

2007 року Л. Воріна передала керівництво ансамблем своїм ученицям Світлані Валентинівні Овчаровій і Марині Сергіївні Березуцькій, які гідно продовжують справу свого Вчителя. Невтомна Лідія Степанівна і зараз бере активну участь в організації та проведенні фестивалю "Дзвени, бандуро!", переймається проблемами ансамблю, хвилюється за своїх вихованців.

Найбільша мрія і головна мета Лідії Воріної – створити у Дніпропетровській філармонії муніципальний ансамбль бандуристів, у якому працюватимуть кращі випускники класу бандури Дніпропетровської консерваторії і музичного училища. Учасники філармонійного ансамблю, на відміну від студентського, зможуть вільно концертувати і гастролювати без відриву від навчання. Закохана у бандурне мистецтво і свій ансамбль, Лідія Степанівна зазначає: "Я хочу, щоб бандура була справжньою візитною карткою нашого міста".

Л. Кучма з "Чарівницями", 2001 р.

Т. Повалій, А. Кудлай, О. Крюкова, ансамбль “Чарівниці”, 2000 р.

О. Розенбаум серед “Чарівниць”, 2001 р.

"Чарівниці" і П. Зібров, 2000 р.

Ю. Рибчинський, І. Кобзон і "Чарівниці", 2001 р.

"ЧАРІВНИЦІ"

З САМОЙЛОВКИ:

АНСАМБЛЬ-СУПУТНИК

У листопаді 1972 року Лідія Воріна заснувала самодіяльний ансамбль бандуристів у Будинку культури (БК) районного центру Самойловка (Саратовська область, Росія).

Вже багато років Дніпропетровську і Саратовську області пов'язують дружні зв'язки. Дніпропетровськ і Саратов – міста-побратими ще з часів Великої Вітчизняної війни, коли на саратовську землю було евакуйовано дніпропетровські заводи. Під час святкування п'ятдесятиріччя СРСР делегації цих міст відвідали своїх побратимів. 20 жовтня 1972 року Дніпропетровськ урочисто вітав дорогих гостей із Саратова. У Паладі культури ім. Ілліча відбувся святковий концерт за участю ансамблю бандуристів "Чарівниці". Після концерту начальник управління культури Дніпропетровської області Марк Григорович Литвиненко і представники саратовської делегації розшукали Лідію Воріну і звернулись до неї з проханням організувати такий ансамбль бандуристів на Саратовщині. "Там, на річці Терса, є районний центр Самойловка, у якому ще з середини XVIII ст. живуть українські переселенці. За царату втекли вони з-під Києва від гноблення поміщика Самойлова на береги Волги. До них приєдналися селяни-втікачі з Харківської, Полтавської і Чернігівської губерній. Деякий час переселенці, не бажаючи бути знову закріпаченими, возили сіль, чумакували, а згодом оселились біля густого лісу, де тихоплинна річка Терса робить кілька крутих поворотів, утворюючи три півострови" [10, с.6].

Нащадки переселенців – жителі Самойловки – і досі зберігають мову предків, шанують українські звичаї і традиції, люблять українську пісню і поетичне слово. У Самойловці є пам'ятник Т.Г. Шевченку, тільки бандури там не було. А бажання створити ансамбль бандуристів виникло ще 1969 року, коли саратовська делегація побувала у Києві і відвідала концерт за участю заслуженої чоловічої капели бандуристів ім. Г. Майбороди

під орудою Олександра Захаровича Мінківського. Виступ капели глибоко вразив волжан, після повернення до Самойловки тільки й розмов було про бандуристів. За рішенням Саратовської адміністрації Київську капелу бандуристів запросили до Самойловського району. Незабаром у центрі Самойловки, біля Будинку культури, відбувся великий кількогадинний концерт капели, який став справжньою подією для жителів району. Тоді голові районного відділу культури, заслуженому працівнику культури Росії Валентину Кириловичу Кудрявцеву спала на думку ідея організувати в Самойловці самодіяльний ансамбль бандуристів. Адже адміністрація райцентру приділяла велику увагу культурному дозвіллю жителів. У цьому їй допомагали дирекція і колектив Саратовського академічного театру опери і балету, який з 1959 р. шефствував над Будинком культури Самойловки. Край славився великою кількістю хороших самодіяльних колективів та їх численними перемогами на мистецьких конкурсах. Своєю думкою Валентин Кирилович поділився із секретарем Самойловського райкому партії Павлиною Федосіївною Чирковою, яка не тільки підтримала ідею, а й взялася допомагати втілювати її в життя, ставши згодом активною учасницею ансамблю.

Незабаром придбали на Львівській фабриці музичних інструментів новенькі бандури – для заснування самодіяльного ансамблю бандуристів на базі Самойловського будинку культури були всі умови: інструменти, сценічні костюми, приміщення для репетицій, багато бажаючих як серед етнічних українців-переселенців, так і серед росіян. Не вистачало тільки досвідченого і завзятого керівника. Звертались до обласного управління культури, Саратовської консерваторії, музичного училища, театрів, але такого фахівця не знайшли... Лідія Степанівна довго не вагалась і дала свою згоду.

10 листопада 1972 року Лідія Воріна із своїми учнями Тамарою Рудь і Андрієм Скубченко вирушили до Самойловського району. “Благодатна земля, чарівна природа, чудові люди, дівчата з прекрасними голосами, – так згадує Лідія Степанівна свої перші враження від Самойловки. – Наближався Всеросійський огляд художньої самодіяльності сільських колективів. Часу обмаль, а роботи – непочатий край”. Першими до репертуару ансамблю увійшли українські народні пісні “Ішов козак потайком”,

*Самойловські “Чарівниці” на сцені Колонного залу Будинку Спілок.
Москва, 1973 р.*

“Чорні очка”, “Тихо над річкою”, потім додалися “Чарівна скрипка” І. Поклада, “Сину, качки летять” О. Білаша, “Тануть сніги” В. Сидоренка та ін. Перші два дні Лідія Степанівна, Тамара і Андрій розучували партії з кожною учасницею окремо, а на третій розпочали зведені репетиції. Перші кроки були важкими, займалися тричі на день, іноді по 16 (!) годин поспіль. У дівчат боліли незвичні до струн пальчики, але бажання і готовність працювати здолали всі перешкоди. “Самойловці вразили мене своїми завзятістю і наполегливістю, такого ентузіазму я не пригадую за все своє життя! Старались усі, віддача була величезна, вони так хотіли співати, виступати”, – згадує Лідія Степанівна.

Не забарились і перші результати: вже через десять днів після початку репетицій самоейловський ансамбль бандуристів посів перше місце в районному конкурсі самодіяльних колективів, а незабаром – першість на обласному огляді в Саратові, комісія якого рекомендувала цей колектив на зональний огляд-конкурс до м. Куйбишева (нині м. Самара). Там бандуристів назвали “відкриттям конкурсу”, вони отримали високі бали та запрошення на заключний концерт Всеросійського огляду

сільської художньої самодіяльності. Цей виступ відбувся у березні 1973 року в Кремлівському палаці з’їздів (Москва). Самойловські “Чарівниці” виконували пісню дніпропетровського композитора В. Сидоренка “Тануть сніги” (сл. І. Немировича). Вдалий виступ приніс заслужену славу молодому колективу – йому було надано звання народного. Очі у дівчат сяяли щастям, адже їх старання належно оцінила щирими оплесками столична публіка. Після концерта – банкет і танці. До Самойловки повертались з перемогою. Незабаром Лідії Степанівні до Дніпропетровська надійшов лист-подяка від самоейловців: “Як гарно, що Ви є на світі! Не було б Вас, не було б і нас. Велике спасибі”.

На цьому концерти не закінчились. У Москві колектив виступав перед робітниками заводу ім. С.К. Орджонікідзе, автозаводу ім. І.О. Лихачова, у клубі залізничників, у концертному залі ім. П.І. Чайковського, а пісню “Ішов козак потайком” пощастило виконати в Колонному залі Московського будинку спілок.

Після цього зв’язки ансамблів-супутників тільки міцніли. 1974 року два колективи Л. Воріної спільно дали багато концертів у містах і селах Дніпропетровської і Саратовської областей. Так, у лютому на запрошення саратовців бандуристки з України гастролювали на волзькій землі, а вже у травні самоейловські і дніпропетровські “Чарівниці” звітували концертами у Дніпропетровському театрі опери і балету та в Палаці культури студентів Дніпропетровського університету. Програма зустрічі

1974

С 1 по 7

ИЮЛЯ

ВТОРАЯ ПРОГРАММА

11.30	Новости.
11.45	Для школьников. «Прощай, школа».
16.25	Наша афиша.
16.30	«На конвейере — корма» (Херсон).
17.00	Программа «Вести».
17.30	Экран молодых. «Орленок-74». Телеочерк. (Дн-си).
18.00	«Подруги». Концерт саратовских и днепропетровских бандуристок (Дн-си, на УТ).
18.30	Днепропетровские новости (Дн-си).
18.45	«За весомый вклад в украинский миллиард». Комментарий заведом областного управления сельского хозяйства Левченко (Дн-си).
19.00	Спортивная программа (Львов).
20.45	«Спокойной ночи, малыши».

волжан включала знайомство з творчими і трудовими колективами міста. Гості відвідали у Дніпропетровську Театр української драми ім. Т.Г. Шевченка, цирк, Металургійний інститут, фабрику взуття тощо. На згадку про зустріч колективи обмінялись подарунками, найголовнішим з яких стала трансляція на Центральному телебаченні телепрограми “Подруги”, яку підготувала Дніпропетровська студія УТ під час перебування самойловців на гостинній українській землі.

Зароки дружби і співтворчості двох ансамблів були і радість зустрічей, і смуток розставань. “Кожен концерт на Саратовщині перетворювався на справжнє свято пісні і бандури, – згадує Лідія Степанівна, – і хоча ми частіше гостювали у самойловців взимку, від їх душевного тепла на серці ставало по-весняному тепло”. Під час однієї із зимових поїздок до Самойловки на балконі готельного номера, у якому зупинилась Лідія Степанівна, замерз голуб, адже стояли сильні морози. Дівчата забрали птаха, відігріли і нагодували. Так прив’язались до нього, що поїхали з цим “символом миру” до Дніпропетровська, де він жив у Лідії Степанівни вдома, а весною полетів на волю.

*Дніпропетровські і самойловські “Чарівниці”
на святі російської музики. Саратов, 1988 р.*

Певний час, у період розпаду Радянського Союзу і становлення незалежності України, зустрічі між двома ансамблями, на жаль, стали рідкістю. Самойловські “Чарівниці” приїздили ще в листопаді 1989 року, щоб привітати Лідію Воріну з ювілеєм, а потім багато років підтримували зв'язок тільки телефоном. Вони наполегливо працювали весь цей час, в ансамблі грали й ті, кого ще вчила Лідія Степанівна, і їхні діти, а тепер – уже й онуки перших учасників.

Нарешті 20 червня 2001 р., після багатьох років розлуки, знову зустрілись на самойловській землі два ансамблі одного керівника. Квітами і хлібом-сіллю зустрічали господарі дорогих українських гостей на межі Самойловського району. Хвилюючі спогади захопили Лідію Воріну та самойловців – Віктора Волкова, Павлину Чиркову, Надію Лиховцову...

Приїхавши до Самойловки українські й російські бандуристи передусім вшанували пам'ять великого Кобзаря, поклали квіти до його пам'ятника у самойловському парку, а потім на майданчику біля монумента дали невеликий концерт. На всю Самойловку лунали пісні на слова Тараса Шевченка під срібний дзвін бандур.

Незабутні враження від гостинного прийому на Саратовщині лишилися у дніпропетровців. Під час концертних поїздок “Чарівниць” по району гостями щиро опікувався начальник відділу культури і кіно Самойловського району Віктор Іванович Волков, українець за походженням. За чотири дні делегація Дніпропетровського музичного училища дала багато концертів для жителів селищ Самойловського району (Полтавка, Єловатка, Низовка, Залісянка) за участю ансамблю “Чарівниці” і солістів Миколи Івановича Білого (заступник директора ДДМУ) та

Ювілейний вечір Л. Воріної, 1989 р.

Олександра Гордійовича Манжоса (завідуючий вокального відділення ДДМУ). Ці прекрасні вокалісти постійно співають українські пісні під супровід ансамблю “Чарівниці” – як соло, так і в дуеті; на цей раз співаки полонили слухачів проникливим емоційним виконанням.

А в Самойловці, у районному Палаці культури, 22 червня 2001 р. відбувся великий концерт за участю двох ансамблів. Звучали українські й російські пісні, привітання адміністрації Самойловського району, спогади учасників. На обличчях сяяли посмішки, а на очах були сльози радості і смутку, адже пригадали й сумну 60-ту річницю початку Великої Вітчизняної війни. Дніпропетровчани, крім сувенірів, привезли у подарунок ансамблю-супутнику такі необхідні й рідкісні в Росії ноти для бандури. Самойловці, в особі Віктора Волкова, у відповідь подарували всім гостям кришталеві дзвіночки, щоб нагадували вони своїм дзвоном про “стук сердець” саратовських друзів. Також протягом всього часу перебування гостей на російській землі велась відеозйомка, і на згадку про цю подорож самоейловці подарували “Чарівницям” чудовий відеофільм.

Ансамблі-супутники. Самойловка, 2001 р.

Самойловські “Чарівниці” існують вже понад 35 років. За цей час ансамбль-супутник не тільки одержав звання народного, а й став лауреатом міжнародного фестивалю. На його рахунок численні перемоги на обласних, регіональних, зональних та всеросійських конкурсах, а також звання лауреата Всеукраїнського конкурсу ансамблів бандуристів “Дзвени, бандуро!” (2002). Приємно, що у травні 2008 р. на IX фестивалі “Дзвени, бандуро!” у номінації “Дитячі самодіяльні ансамблі бандуристів” ансамбль бандуристів “Веснянка” Самойловської ДМШ (кер. Надія Олександрівна Мусіятченко) посів перше місце. Л. Воріна вважає найважливішим саме цю спадкоємність поколінь. Перемога юних бандуристок – це результат їх кропіткої праці і підсумок роботи кількох поколінь самоейловських бандуристів.

Хочеться пригадати найперших учасниць ансамблю, серед яких: Павлина Чиркова, Надія Лиховцова, Валентина Сасенко, Ніна Малькіна, Марія Бессонова, Тамара Кудрявцева, Ольга і Тетяна Купрякови, Тетяна Александрова та ін. Після закінчення Дніпропетровського музичного училища до Самойловки поїхали працювати Любов Самарець, Тамара Рудь і Тетяна Проскура, учениці Лідії Воріної, а сама вона обов’язково приїздила для підготовки ансамблю до відповідальних виступів. Т. Рудь, крім роботи з ансамблем, працювала у Самойловській дитячій музичній школі викладачем класу бандури, який відкрився за сприяння Саратовського обласного управління культури після того, як ансамбль “Чарівниці” став лауреатом Всеросійського огляду і здобув звання народного. Тож згодом самоейловці виховали своїх фахівців, ансамбль постійно поповнювався місцевими виконавцями.

Нині працює п’яте покоління ансамблю. Уже понад двадцять років керує народним колективом Надія Михайлівна Андрющенкова, концертмейстер Олена Олексіївна Наталічева. Символічно, що учасниця ансамблю бандуристка Катерина Абаза після закінчення Самойловської дитячої музичної школи продовжила навчання по класу бандури у Дніпропетровському музичному училищі ім. М.І. Глінки (2002-2005).

26 січня 2009 року в Самойловці відбулось святкування ювілею творчої співдружності Самойловського району із Саратовським академічним театром опери та балету ім. М. Чернишевського, а вже в лютому самоейловські

колективи звітували концертом у Саратові. 12 лютого 2009 р. на сцені Оперного театру відбувся урочистий концерт, у якому взяли участь артисти театру і самодіяльні колективи Самойловського району і, безумовно, самойловський ансамбль бандуристів “Чарівниці”, у виконанні якого прозвучали українські пісні “Утоптала стежечку” (муз. В. Власова, сл. Т. Шевченка) та “Вишиванка” (муз. О. Сандлера, сл. М. Сома).

Концерт аматорських і професійних колективів став справжнім святом мистецької дружби, адже на одній сцені у програмі прозвучали народні мелодії, а також класичні твори у виконанні оперних співаків та артистів балету. На завершення концерту в супроводі симфонічного оркестру хори Оперного театру і Самойловського будинку культури виконали хор “Слався” з опери “Іван Сусанін” М. Глінки. У зв’язку з цією подією, на запрошення директора театру, заслуженого працівника культури Росії І.Ф. Кияненка до Саратова приїхала Лідія Воріна. Вона стала почесним гостем ювілейного вечора, її було нагороджено Подякою “За активну діяльність в естетичному, моральному та культурному вихованні населення Самойловського району та у зв’язку з 50-річним ювілеєм творчої співдружності району з Саратовським академічним театром опери та балету”. У серпні 2007 року Лідія Степанівна також прийняла запрошення із Саратова та приїхала на святковий концерт самойловських “Чарівниць” з нагоди їх 35-річного ювілею. На згадку про ту зустріч Іван Федорович Кияненко подарував їй свою книгу і присвятив такі рядки: “Дорогой Лидии Степановне! Спасибо за бандуристок, за верность самойловцам, за беззаветное служение искусству!”

Створивши ансамбль бандуристів у Росії, Л. Воріна здійснила значний внесок у розвиток міжнародних культурних відносин, сприяла обміну мистецьким досвідом між народами України і Росії. Завдяки цьому традиції українського народного виконавства зберігаються у середовищі етнічних українців-переселенців, поширюються на волзькій землі серед росіян.

ФЕСТИВАЛЬ

"ДЗВЕНИ, БАНДУРО!"

У травні 1992 року під час гастрольної поїздки "Чарівниць" до Львова Л. Воріна і С. Овчарова завітали до Львівської консерваторії (нині – Львівська державна музична академія ім. М.В. Лисенка). Там вони мали змогу поспілкуватись з педагогом-бандуристом, професором Василем Герасименком, заслуженим діячем мистецтв УРСР, майстром-винахідником, конструктором бандури-“львів'янки”. Крім приязної розмови, Василь Явтухович запропонував гостям послухати гру своїх студентів, а на згадку про цю зустріч подарував колегам журнал “Бандура”, який видається українською діаспорою США. “Прочитали цей журнал від початку до кінця, – згадує Лідія Степанівна, – і вирішили надіслати буклет нашого ансамблю головному редактору Миколі Чорному-Досінчуку. Так і розпочалось листування”.

Микола Чорний-Досінчук (20.04.1918, с. Кураш, Сарненського р-ну, Волинської обл., Україна – 03.07.1999, м. Нью Йорк, США) – активний популяризатор бандури і пропагандист кобзарства в українській діаспорі, меценат, засновник і головний редактор журналу “Бандура” (видається з 1975 у Нью-Йорку українською і англійською мовами), засновник і директор Школи кобзарського мистецтва в Нью-Йорку (1973). Саме йому належить ідея заснувати всеукраїнський фестиваль бандури. Цікаво, що таку пропозицію пан Микола

Вельмишановний пане Миколо!

З великим задоволенням сприйняв Вашу пропозицію щодо проведення Міжнародного фестивалю бандуристів 20-22 травня 1998 року в Дніпропетровському Палаці студентів, що знаходиться в мальовничому парку ім. Т. Шевченка, на березі красеня Дніпра.

Всі умови для проведення фестивалю бандуристів ми забезпечимо.

Просимо Вас, як фахівця, який знає та спілкується з бандуристами всього світу, дати згоду бути членом жорі цього фестивалю.

Фестиваль “Дзвени, бандуро” у нашому місті проводиться вже двічі - 1996, 1997 рр. На міжнародному рівні будемо проводити фестиваль у травні 1998 року. Мета фестивалю не комерційна. Це прагнення привернути увагу держави та народу України до нашого національного мистецтва. Бо бандура та українська пісня - це дії прояви українського генія.

Надсилаємо Вам декілька анкет та умови конкурсу фестивалю для українських бандуристів діаспори.

З пошаною до Вас директор Палацу студентів

Вадим Стукало.

*С. Овчарова, С. Чорна-Досинчук, Л. Воріна, М. Чорний-Досинчук.
Дніпропетровськ, 1998 р.*

надіслав у листах до бандуристів кількох великих міст України. Відгукнулися тільки дніпропетровчани.

Дніпропетровському музичному училищу виявилось не під силу організувати фестиваль такого масштабу. Бандуристи звернулись за допомогою до директора Палацу культури студентів ДНУ Вадима Стукала. Вадим Вікторович підтримав проєкт і надав можливість провести фестиваль у Палаці. 1996 року Л. Воріна і С. Овчарова організували і провели перший фестиваль “Дзвени, бандуро!”, у якому взяли участь ансамблі бандуристів Дніпропетровського регіону. Наступного, 1997 року географія учасників фестивалю значно розширилась, а 1998 року Микола Чорний-Досинчук приїхав до Дніпропетровська з дружиною і донькою, щоб очолити журі фестивалю.

Незабаром на сторінках журналу “Бандура” було опубліковано статтю Миколи Чорного, у якій він підкреслив значення фестивалю: “Настав зоряний час нарешті і для бандури, цього уславленого музичного інструмента українського народу. Треба низько вклонитися нашим організаторам-започатківцям фестивалю “Дзвени, бандуро!”, які доклали максимум зусиль

і таланту, щоб піднести кобзарське виконання на новий рівень, завоювати йому любов і популярність не лише в Україні, а й далеко за її межами”. Завдяки публікаціям М. Чорного та з його телефонних розмов про дніпропетровський фестиваль почули в Києві, по всій Україні та за її межами. Сьогодні кожен має вільний доступ до інформації про фестиваль “Дзвени, бандуро!” на інтернет-сторінках веб-сайтів Палацу культури студентів ДНУ ім. О. Гончара та Дніпропетровської консерваторії ім. М. Глінки.

Фестиваль “Дзвени, бандуро!” відбувається у Дніпропетровську один раз на два роки. Від 1996 року спільними зусиллями Л.С. Воріної та її учениць С.В. Овчарової, а тепер і М.С. Березуцької проведено дев'ять таких фестивалів. У заході взяли участь більше 120 колективів майже з усіх областей України, а також бандуристи з українських діаспор США та Росії. На фестивалі представлені різні бандурні школи, різноманітний репертуар, самобутні сценічні костюми і виконавські традиції всіх регіонів України. Лідія Воріна вбачає важливість фестивалю в тому, що він сприяє обміну досвідом між керівниками колективів, оновленню репертуару бандуристів, адже у

Журі та учасники фестивалю “Дзвени, бандуро!”, 1998 р.

конкурсних вимогах до програми зазначено: “Бажано виконувати твори сучасних композиторів або сучасні аранжування та обробки”. Крім оригінальності репертуару, критерії оцінювання учасників передбачають складність конкурсної програми, якість її виконання, артистичність, сценічну культуру і зовнішній вигляд конкурсантів.

“Кожен колектив по-своєму оригінальний, – вважає Лідія Степанівна, – хочу відзначити переможців різних років, серед них – львівська капела хлопчиків “Гамалія” (кер. Т. Шаленко) – сподобалась журі цікавим репертуаром і свободою виконання. Дніпропетровський ансамбль “Калинонька” ДШМ ім. Б. Гмирі (кер. Ірина та Сергій Стороженки) – постійний учасник і неодноразовий переможець фестивалю. Багато випускників “Калиноньки” поповнили склад ансамблю “Чарівниці”. Ансамбль “Мальвочки” з Кіровограду (кер. І. Прокопова, Є. Калашникова) запам’ятався оригінальними костюмами і натхненним виконанням. Самойловські “Чарівниці” порадували високою культурою виконання, зріс їхній професійний рівень. Серед старшого покоління хочу відзначити народний самодіяльний ансамбль

Учасники фестивалю “Дзвени, бандуро!”, 1997 р.

Гран-прі фестивалю – ансамбль “Чарівниці”, 2008 р.

бандуристів “Сарма” (м. Новомосковськ) і капелу бандуристів “Дзвінга” громадського товариства “Дзвін Галичини” (м. Львів). Учасники цих колективів – це справжні українці, які не уявляють свого життя без пісні і бандури. Народний ансамбль “Джерело” під керівництвом З. Кривошей (м. Мелітополь) підкорив журі та глядачів чарівним виконанням твору “Ave Maria”. Коли на сцену вийшли “Чарівниці”, я вже не відчувала себе членом журі, а просто раділа за наших вихованців. Моє серце сповнилося вірою і впевненістю, що мої мрії здійснились, а це – щастя для митця, педагога. Найбільше мене порадували дитячі колективи, адже це майбутнє бандури, наше майбутнє!”

Пишатися справді є чим! На дев'ятому фестивалі “Дзвени, бандуро!” (24-25 травня 2008) найчисленнішою була саме номінація “Дитячі ансамблі бандуристів”. Серед них слід відзначити переможців: зразковий ансамбль “Золоті струни” Київського палацу дітей та юнацтва (кер. Н. Слободянюк); зразковий ансамбль “Веснянка” ЗОШ № 3 с. Василівка Запорізької обл. (кер. Г. Харченко); ансамбль “Натхнення” ШМіЕВ № 2 м. Луганська (кер. І. Ліцманова); дитяча капела “Україночка” ДШМ № 5 м. Біла Церква (кер. Раїса і Сергій Томашуки); криворізькі ансамблі ДМШ № 2 (кер. С. Золотарьова) та ДМШ № 3 (кер. М. Юзефович).

Не можна не відзначити наймолодших учасників та їх керівників, серед яких – дніпропетровські колективи: ансамбль “Зорепад” ДМШ № 10 (кер. Л. Гончаренко); ансамбль бандуристів ДМШ № 2 ім. А. Штогаренка (кер. Ю. Свиридова і О. Мануйлик); ансамбль “Барвисті веселки” ДШКіМ ім. О. Гочара (кер. Т. Михальчук та Н. Лягуша); ансамбль бандуристів “Веселка” ДМШ № 3 (кер. О. Стороженко); ансамбль “Червона калина” ДМШ № 8 (кер. В. Савлюк) тощо. Дніпропетровську область на фестивалі представляли: ансамбль “Чарівна пісня” ДМШ № 3 м. Дніпродзержинська (кер. Ю. Овсяннікова); ансамбль “Весняночка” і тріо “Лілея” ДШКіМ м. Синельникове (кер. І. Паламарчук); ансамбль “Орільчанка” ДМШ смт Магдалинівка (кер. Т. Желєзняк); ансамбль “Маків цвіт” Томаківської ДМШ (кер. Г. Король); ансамбль “Чарівниці” Пятихатської ДМШ (кер. В. Кузовік); ансамбль ДМШ № 1 м. Павлоград (кер. В. Заярна) та багато інших.

У номінації “Ансамблі бандуристів навчальних закладів І-ІІ рівня акредитації” змагались колективи Донецького училища культури і мистецтв (кер. С. Новак), Луганського коледжу культури і мистецтв (кер. В. Фалалєєва), Криворізького музичного училища (кер. Л. Іванова), а також музичного училища Дніпропетровської консерваторії (кер. С. Овчарова і М. Березуцька). Приємно відзначити, що переважна більшість керівників ансамблів бандуристів – це учні Лідії Воріної.

Вищі навчальні заклади III-IV рівня акредитації представляли камерна капела бандуристів “Одеса” (кер. Н. Морозевич) і два колективи з м. Івано-Франківська: ансамбль бандуристів Прикарпатського національного університету (кер. В. Дутчак) та муніципальна капела Центрального народного дому (кер. М. Шевченко).

Бандуристи Дніпропетровського музичного училища і консерваторії беруть участь у фестивалі не тільки в складі ансамблю “Чарівниці”, а й у номінації “Ансамблі малих форм”. Так, у різні роки здобули звання лауреата фестивалю: тріо “Лелія” у складі О. Завгородньої, І. Циганник, Т. Чернети (2000), тріо “Лісова пісня” у складі О. Чернецької, О. Маковецької, О. Шатківської (2002), квартет у складі О. Петруши, Н. Лягуши, В. Шевчук, В. Клак (2004), квартет у складі Г. Войтенко, А. Коленкіної,

Г. Прокопенко, О. Яскульської (2006), керівник С. Овчарова; дуєт у складі Г. Виставної і А. Сологуб (2008), керівник М. Березуцька.

Фестиваль має свій гімн “Дніпро – ріка славетна України” на музику В. Мартинюк. Його виконують всі учасники фестивалю на урочистому відкритті заходу. За традицією, нагородження переможців, заключний концерт та урочисте закриття фестивалю відбуваються на Монастирському острові біля пам’ятника Т.Г. Шевченку. Квіти, привітання, посмішки, а над Дніпром під чарівний дзвін бандур лунає пісня на слова великого Кобзаря “Реве та стогне Дніпр широкий” у виконанні всіх учасників фестивалю.

Рішенням організаторів мистецький захід “Дзвени, бандуро!” набув статусу фестивалю-конкурсу ансамблів бандуристів і проходить у номінаціях: ансамблі музичних шкіл, дитячі та дорослі самодіяльні ансамблі, ансамблі бандуристів вищих навчальних закладів I-II та III-IV рівнів акредитації (малі і великі форми).

За роки свого проведення фестиваль прогресує кількісно та якісно. Його підтримали Дніпропетровська консерваторія та

Лауреат фестивалю “Дзвени, бандуро!” тріо “Лелія” у складі: (зліва направо) І. Циганник, О. Завгородньої, Т. Чернети, 2000 р.

Управління культури Дніпропетровської облдержадміністрації, яке виділяє кошти, цінні призи, допомагає організувати проживання та харчування учасників, а також екскурсійну програму для ознайомлення з культурою Дніпропетровського регіону. Доброю традицією стало відкриття фестивалю за участю начальника управління з питань соціально-культурної сфери облдержадміністрації Тетяни Михайлівни Кравченко (1998-2005), голів Управління культури облдержадміністрації Валентини Василівни Тальян, Тетяни Володимирівни Мізюк, заступника начальника міськвиконкому Валентини Слободи. Проведення фестивалю такого рівня стало важливою подією для Дніпропетровщини.

Обов'язковою складовою фестивалю “Дзвени, бандуро!” є практична підтримка виконавців, зазначає Світлана Овчарова, традиційними стали зустрічі керівників колективів за символічним “круглим столом”, під час яких у творчому спілкуванні порушуються актуальні для бандуристів проблеми. Крім конкурсного прослуховування та професійного спілкування, відбувається активний обмін цінним нотним матеріалом, презентуються нові нотні видання для бандури та аудіодиски.

*Урочисте закриття фестивалю “Дзвени, бандуро!”
на Монастирському острові, 2008 р.*

В. Єсіпок, Л. Воріна, Т. Чернета, В. Красношлик - члени журі фестивалю “Дзвени, бандуро!”, 2008 р.

Засоби масової інформації неодноразово висвітлювали роботу фестивалю “Дзвени, бандуро!”. Свідченням зацікавленості музичної громадськості цією подією є численні відгуки у місцевій і столичній пресі. Творчий аналіз фестивалю опублікували журнал “Борисфен”, газети “Культура та життя”, “Вісник Придніпров’я”, “Зоря”, “Наше місто”, “Дніпро вечірній” та ін. Обласне телебачення підготувало кілька передач про фестиваль.

Є у молодого фестивалю і проблеми: незважаючи на те, що його географія не обмежується Україною, документально він не має статусу всеукраїнського, тим більше – міжнародного, яким цей захід є насправді. На жаль, клопотання організаторів залишаються без відповідей, тож це питання й досі відкрите.

У різні роки журі фестивалю очолювали заслужений працівник культури України Лідія Воріна (1996), директор школи кобзарського мистецтва в Нью-Йорку, редактор журналу “Бандура” Микола Чорний-Досінчук (1998); голова Національної спілки кобзарів України, заслужений артист України, професор Володимир Єсіпок (2004, 2006, 2008).

2008 року на церемонії урочистого відкриття фестивалю Лідію Воріну було оголошено його Почесним президентом.

Її відзначено нагородами, серед яких: пам'ятна медаль “За заслуги перед містом”, почесна відзнака “За багаторічну плідну працю в галузі культури” Міністерства культури і туризму України, Почесна грамота Кабінету Міністрів України, почесні грамоти Дніпропетровської облдержадміністрації, подяка губернатора Саратовської області (2007), подяка адміністрації Саратовського академічного театру опери та балету (2009). 2003 року вона стала переможцем конкурсу в номінації “Заслужений працівник культури”, а 2004 року отримала диплом лауреата конкурсу в номінації “Кращий діяч культури та мистецтв Придніпров'я”. Л. Воріна – учасник Великої Вітчизняної війни, ветеран праці.

Протягом більш як півстолітньої педагогічної діяльності у Дніпропетровському музичному училищі ім. М.І. Глінки Лідія Воріна виховала не одне покоління обдарованої молоді на традиціях київської академічної школи народно-інструментального виконавства. Популяризації українського національного інструмента Л.С. Воріна присвятила все своє життя – щоб і надалі, у третьому тисячолітті звучала наша старовинна і водночас сучасна бандура. Адже немає в українській культурі іншого такого народного інструмента, який би століттями передавався від покоління до покоління, зберігаючи національні культурні традиції.

Ювілей Лідії Воріної, 2004 р.

**СПОГАДИ КОЛЕГ,
УЧНІВ, ДРУЗІВ...**

Микола Давидов

*доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри народних інструментів
Національної музичної академії України
ім. П.І. Чайковського,
заслужений діяч мистецтв України, академік
Міжнародної академії інформатизації*

Однією з найвидатніших постатей серед діячів сучасного академічного кобзарського мистецтва є заслужений працівник культури України Лідія Степанівна Воріна.

Свою багаторічну звичайну працю вона присвятила збереженню кобзарських традицій, створенню та розвитку сучасного новітнього академічного кобзарсько-бандурницького мистецтва на Дніпропетровщині, батьківщині бандури. Саме в цьому полягає особливість творчого внеску і художньо-професійна значущість діяльності Лідії Степанівни Воріної у вітчизняній музичній культурі України. Її багатогранна діяльність увінчана видатними здобутками у педагогічній, диригентській, методичній та музично-громадській діяльності.

Більш як за півстоліття роботи у Дніпропетровському музичному училищі Лідія Степанівна виховала багато талановитої молоді, відданої українській народній пісні, її глибинним національним першоджерелам, ідеї українства в найширшому її значенні. Тому не випадково серед учнів Лідії Степанівни – найвидатніший диригент жанру, народний артист України, головний диригент Національної заслуженої капели бандуристів України Микола Гвоздь, найвидатніші співаки-бандуристи – народна артистка України Людмила Глотова (тепер Ларікова), заслужений артист України, лауреат міжнародних конкурсів Юрій Демчук, найвидатніші викладачі бандури в середній ланці освіти – заслужений артист України, викладач Полтавського музичного училища Іван Коваль, заслужений працівник культури України, викладач Дніпропетровської консерваторії Світлана Овчарова, заслужений працівник культури України, викладач Богуславського гуманітарного коледжу Юрій Задоя та ін.

Яскрава особистість Ліди Проскури (тепер Воріної) живе у моїй свідомості протягом усього творчого життя. Ми на одному курсі навчались у Дніпропетровському музичному училищі (1947-1951), потім – у Київській консерваторії (1951-1956), у якій вона стала найближчою подругою Лідії Глущенко, моєї майбутньої дружини.

Своє творче обдарування і оригінальний, наполегливий характер Лідія Степанівна виявила вже як учениця музичного училища, викладачі якого виховували в нас відданість українському музичному мистецтву, привчали до невтомної праці на користь улюбленій справі, прищепили прагнення до безперервного збереження національної культури, до примноження її здобутків. Студенткою консерваторії Ліда Проскура (Воріна) відзначалась дисциплінованістю і наполегливістю у вивченні всіх без винятку предметів, якими на той час був переповнений навчальний план. Протягом своєї викладацької діяльності ми творчо спілкувались вже як досвідчені педагоги, обмінювались педагогічним і методичним досвідом. Характерною особливістю бандуристів уже на той час було те, що, всупереч російськомовній тенденції, яка панувала у навчальних закладах серед викладачів і студентства, бандуристи, в т.ч. і Ліда Проскура (Воріна), розмовляли виключно українською мовою, ненавмисне, наївно демонструючи свою належність, разом з улюбленим інструментом бандурою, до української музичної культури, свою непорочну національну ментальність.

На всіх етапах своєї творчої біографії Ліда Проскура (Воріна) завжди відзначалась надзвичайною відданістю бандурному мистецтву і невтомністю у наполегливій праці: спочатку як студентка, потім як педагог, керівник ансамблю бандуристів, блискучий організатор, методист, керманіч не одного, а відразу трьох (!) ансамблів бандуристів (у музичному училищі, у Палаці культури студентів Дніпропетровського університету і, за сумісництвом, аж у Саратовській області Росії).

На певному етапі роботи керованого нею (вже спільно із своєю вихованкою Світлою Овчаровою) ансамблю бандуристів було втілено мою ідею, творчий проект – концертну програму “Народно-музична Шевченкіана”, яку Лідія Степанівна режисерськи оригінально поставила як цілісне дійство типу українського вертепу, у якому Шевченкова тема була наскрізно проведена

у поетичних текстах Тараса Григоровича Шевченка та сучасних поетів, у виконуваних піснях. Цю програму з великим успіхом демонстрували в Києві та багатьох куточках України і Росії як певне кредо української ментальності, української національної культури.

Надзвичайно вражаючою, тривалістю понад 35 років стала паралельна з Дніпропетровським музичним училищем робота з організації і незмінного керівництва згаданим ансамблем бандуристів у селищі Самойловка Саратовської області, густо населеним українцями. Це свідчить про характер Лідії Степанівни, виявлений нею ще ученицею музичного училища, про її наполегливість в реалізації власних прагнень, а тепер вже й творчих задумів, у пропаганді українського національного мистецтва не тільки на Батьківщині, а й за її межами.

Така послідовність дій, посилена професіоналізмом Лідії Воріної, дала надзвичайно плідні результати, збагатила досвід пропаганди, результатом чого став задуманий і проведений Л.С. Воріною на базі Палацу культури студентів Всеукраїнський фестиваль ансамблів бандуристів “Дзвени, бандуро!”.

Як уже було зазначено, Лідія Степанівна добре вчилась, прагнула опанувати спеціальність, інтелектуалізувати творчий процес у своєму жанрі та в керуванні ансамблем бандуристів. З цією метою вона написала ряд методичних праць, зокрема “Кобзарське мистецтво”, “З історії кобзарського мистецтва. Минуле і сучасність”, “Методичні поради щодо культури ансамблевого співу”. У них узагальнено власний багаторічний досвід, викладено власне бачення історії розвитку та сучасної проблематики і методики виховання фахівців-бандуристів.

Отже, відданість улюбленій справі, наполегливість у вирішенні поставлених завдань, особиста дисциплінованість Лідії Степанівни, які я спостерігав ще з років студентства (1947-1956), примножені багаторічною невтомною працею, складають її багатогранний талант, багатогранну діяльність – педагога, диригента, методиста, музично-громадського діяча, патріота української держави.

Сергій Баштан

*народний артист України,
професор кафедри народних інструментів
Національної музичної академії України
ім. П.І. Чайковського*

Я познайомився з Лідією Воріною (Проскурою) у Київській консерваторії, де вона навчалась на курс старше за мене. Студентів-бандуристів тоді було небагато, ми всі добре знали одне одного, товаришували, допомагали літературою, обмінювались нотами. У той час можливості бандуристів у сольному й ансамблевому виконавстві були дещо обмеженими через діатонічні інструменти. До того ж, майже не було методичної літератури з фаху, були певні проблеми з репертуаром. Для її вирішення Лідія Воріна самостійно здійснювала перекладення для бандури класичних творів та аранжувала народні пісні.

Мені запам'яталось, що вже із студентських років Лідія Воріна зарекомендувала себе як здібна, працелюбна студентка. Вона навчалась у видатного педагога, народного артиста УРСР Андрія Матвійовича Бобиря, який прививав своїм учням любов до української пісні, виховував культуру виконання класичних творів. Він розумів, що бандура поступово виходить на рівень самостійного концертного виконавства – інструментального та вокально-інструментального, у тому числі в ансамблі, капелі, оркестрі народних інструментів тощо.

Лідія Воріна володіла чудовим задушевним голосом, який приємно звучав невіддільно від акомпанементу бандури. Серйозну увагу вона приділяла вдосконаленню й розвитку техніки гри на бандурі, підвищенню свого професійного рівня, володіла багатогранним концертним репертуаром, постійно працювала над його збагаченням. Лідія брала активну участь в концертному житті консерваторії і філармонії, поєднуючи з навчанням концертну і педагогічну роботу.

Лідія Степанівна розпочала свою педагогічну діяльність у 50-ті роки XX ст. – період піднесення бандурного мистецтва в Україні. Тим, що вона повернулася до рідного Дніпропетровська,

було здійснено значний внесок у розширення географії бандурного мистецтва. Педагогічна робота Л. Воріної охопила насамперед початкову і середню ланки музичної освіти, підготовку кадрів для класів бандури в консерваторіях Києва, Львова, Одеси, Донецька, Харкова. Багато її талановитих учнів вступили до Київської консерваторії, серед них – М. Гвоздь, В. Петренко, І. Коваль, С. Овчарова, Л. Ларікова, О. Обуховська, С. Корольова, В. Осипова, Т. Чумак, І. Твердохліб, О. Скорик, Т. Чернета та ін. Л. Воріна дала своїм учням ґрунтовні знання, фундаментальні навички гри на бандурі, а головне – прищепила любов до бандури і пісні. Мені було приємно і легко працювати з цими дітьми. Тож сьогодні можна сказати, що Сергій Баштан спільно з Лідією Воріною виховали плеяду талановитих музикантів, які гідно представляють бандурне мистецтво в Україні та за її межами.

Лідія Воріна створила чудовий ансамбль бандуристів “Чарівниці”. Неодноразово колектив виступав у Національній музичній академії України і щоразу з новою програмою. Ансамбль постійно бере участь у міжнародних та всеукраїнських конкурсах і отримує заслужені відзнаки і нагороди.

Лідія Степанівна – прекрасна людина. Ми з нею протягом багатьох років підтримували творчі стосунки. Я неодноразово приїздив до Дніпропетровська, проводив у музичному училищі методичні семінари і майстер-класи.

Результатом багаторічної роботи Л. Воріної та її учнів стало підвищення рівня професійної музичної освіти бандуристів у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації, а також відкриття 2006 року класу бандури в Дніпропетровській консерваторії ім. М. Глінки. Звичайно, новостворена консерваторія ще перебуває у процесі свого становлення, потребує висококваліфікованих кадрів, але мені приємно, що саме в класі бандури працює моя випускниця, талановита бандуристка Світлана Овчарова. Я вірю, що основні засади київської академічної школи народних інструментів, закладені Лідією Воріною і продовжені Світланою Овчаровою, сприятимуть становленню самобутньої Дніпропетровської, тепер уже консерваторської бандурної школи.

Організація Лідією Воріною і Світланою Овчаровою Всеукраїнського фестивалю ансамблів бандуристів “Дзвени, бандуро!” став справжнім святом нашого національного

інструмента на Дніпропетровщині. Важливо те, що серед учасників фестивалю – всі вікові категорії: від наймолодших учнів ДМШ до дорослих артистів самодіяльних ансамблів. Цей захід, безперечно, сприяє обміну творчим досвідом між учасниками і керівниками колективів.

Л. Воріна присвятила своє життя справі державної ваги, а саме – популяризації бандури, народної пісні та українського мистецтва не тільки в Дніпропетровському регіоні, а й у Росії серед українців-переселенців. Її педагогічна, громадська, публіцистична і творча діяльність сприяли становленню професійної музичної освіти по класу бандури на Дніпропетровщині.

Заслужений працівник культури України Лідія Степанівна Воріна зуміла викликати любов до стародавнього і водночас такого сучасного інструмента, виховала когорту талановитих учнів, які сьогодні плідно працюють в галузі музичного мистецтва, гідно продовжують справу свого вчителя.

Микола Гвоздь

*народний артист України,
генеральний директор, художній керівник і
головний диригент Національної заслуженої
капели бандуристів України – лауреата
Державної премії України ім. Т.Г. Шевченка*

Я познайомився з Лідією Степанівною 1956 року, коли розпочав своє навчання в класі бандури Дніпропетровського музичного училища. За плечима я вже мав 8-річний досвід гри на бандурі у хлопчачому ансамблі бандуристів палацу культури Дніпропетровського заводу ім. Г. Петровського під керівництвом В. Сидоренка. Лідія Степанівна щойно приїхала з Київської консерваторії, молода, вродлива, талановита і завзята. Володіючи красивим лірико-колоратурним сопрано, вона багато виступала, постійно брала участь у шефських концертах.

Своїми співом і грою молода вчителька вміла зацікавити слухачів і заохотити учнів. Розпочавши роботу в музичному училищі, вона всіляко намагалася підвищити рівень навчання у класі бандури, поставити його на професійну основу. З її появою на відділі народних інструментів у класі бандури збільшилась кількість учнів, з'явився ансамбль бандуристів тощо. Щоб підвищити рівень технічної підготовки, Лідія Степанівна зобов'язала студентів виконувати гами, вправи й етюди, впроваджувала у навчальний процес нові форми роботи. Вона передавала нам всі свої знання, набуті в консерваторії. У той час гостро відчувалась проблема репертуару. Вирішували її по-різному. Нові

твори, привезені Лідією Степанівною, я намагався всі переграти, переписував їх власноруч. Крім того, слухав по радіо трансляції виступів бандуристів А. Бобира, А. Омельченка, В. Кухти і підбирав почуте на слух. В опануванні класичної музики мені дуже допомагали поради концертмейстера Алли Батюк. Я самостійно перекладав для бандури твори Й. Баха, П. Чайковського, М. Глінки. Лідія Степанівна підказувала, підправляла мої переклади, а часом я й сперечався з нею.

Прагнучи поглибити свої знання, я залюбки відвідував музично-теоретичні дисципліни, заняття у класах фортепіано, диригування, а також репетиції хору. Позитивним вважаю те, що бандуристи поєднували навчання на відділах народних інструментів і диригентсько-хоровому. Основи диригування я опановував у класі Лідії Воріної, а продовжив навчання у диригента В.І. Кизимовича. Теоретичні і практичні знання, здобуті на відділі хорового диригування, стали мені в нагоді у моїй професійній діяльності.

Хочу сказати, що музичне училище, завдяки директору М.Л. Оберману, набуло репутації одного з найкращих в Союзі. Михайло Львович – прекрасний організатор, блискучий піаніст, керівник від Бога, палкий патріот мистецтва, відданий своїй справі. Йому вдалося сформувати висококваліфікований викладацький склад. Кожен з нас вважав за честь навчатися у таких майстрів мистецтва.

Закінчуючи другий курс училища, я поїхав на прослуховування до Київської консерваторії. Лідія Степанівна не заперечувала. На той час я підготував досить серйозну програму: П. Чайковський “Баркарола”, А. Бобир “Віночок українських пісень”, В. Кухта “Скерцо”, а також українські народні пісні у супроводі бандури. Завідувач кафедри народних інструментів консерваторії Марк Мусійович Геліс, прослухавши мою програму, рекомендував мені подавати документи до приймальної комісії того ж року. Успішно склавши влітку вступні іспити, я став студентом консерваторії.

Відтоді минуло вже багато років. Протягом цього часу ми неодноразово зустрічались з Лідією Степанівною, разом працювали у складі журі, брали участь у мистецьких заходах тощо. І хоча мої життя і творчість пов'язані з Києвом, мені приємно згадувати роки свого дитинства і юності, які минули у Дніпропетровську,

а також навчання в музичному училищі. З приязню і вдячністю пам'ятаю своїх перших вчителів – Василя Сидоренка і Лідію Воріну, які відкрили мені яскравий світ народного мистецтва, благословили на самостійний творчий шлях.

У рік поважного ювілею Лідії Степанівни бажаю їй міцного здоров'я, сердечної втіхи від результатів своєї плідної педагогічної праці і задоволення від спілкування із своїми учнями. Адже завдяки її зусиллям з класу бандури Дніпропетровського музичного училища вийшло чимало хороших бандуристів. Пропагуючи бандуру і ансамблеве виконавство, вона здійснила вагомий внесок у справу культурного виховання жителів рідного міста і заслуговує на найвищу шану і повагу. Многая літа!

Л. Воріна, М. Гвоздь, М. Нечипоренко у складі журі фестивалю до дня народження Т. Шевченка. Канів, 1989 р.

Світлана Овчарова

заслужений працівник культури України,
доцент кафедри виконавського мистецтва
Дніпропетровської консерваторії
ім. М. Глінки

Про тебе, вчителько моя

*Ти повела мене у світ пісень чарівних,
Дзвінких веселих і журливих солов'їних,
І в кожній пісні моє серце розквітало
І до небес блакитних долітало.*

*Заграйте знову мої струни золотії,
Щоб пісня линула по рідній Україні.
Про тебе, вчителько моя, моя калина,
Назавжди в серці будеш ти єдина.*

О. Дегтяр

Мені дуже поталанило на Вчителів, які відчули в мені якусь Божу зірочку і повели у велике й бурхливе мистецьке життя. Їх було дуже багато, цих творчих, надзвичайно обдарованих і безнадійно закоханих у музику людей. Але з Лідією Степанівною, моєю дорогою вчителькою, мене пов'язала доля на довгі й щасливі роки – з далекого 1975 року, коли я вступила до Дніпропетровського музичного училища ім. М. Глінки – до сьогодні. Понад тридцять років спільного творчого й натхненного життя, сповненого злетів й падінь, наполегливої праці і миттєвих яскравих спалахів перемог,

вона була завжди поряд зі мною – від перших творчих звершень і до присвоєння мені високого звання заслуженого працівника культури України. У цьому теж її заслуга, бо вона ще з років навчання у музичному училищі запалила в нас пристрасну любов до ансамблевого співу, навчила переливати стан своєї душі в чарівні звуки бандури, завжди вірила у наші творчі сили, надихала та підштовхувала нас до нових вершин, нових цілей.

Прагнення Лідії Степанівни до постійного творчого напруження, «горіння» сформували у дніпропетровських «Чарівниць» свої традиції. Безперервний процес наполегливої ансамблевої праці, активний творчий пошук та створення нового цікавого ансамблевого репертуару поєднувались з абсолютно безкорисливими й некомерційними концертними виступами відомого колективу. Це служіння обраній нами дуже непростій мистецькій справі продовжиться в наших учнях, бо їм належить майбутнє прадавнього кобзарського мистецтва!

Зоя Ружин

*заслужений працівник культури України,
поетеса, голова Всеукраїнської громадської
організації “Поступ жінок-мироносиць”*

Безсмертні почуття любові!

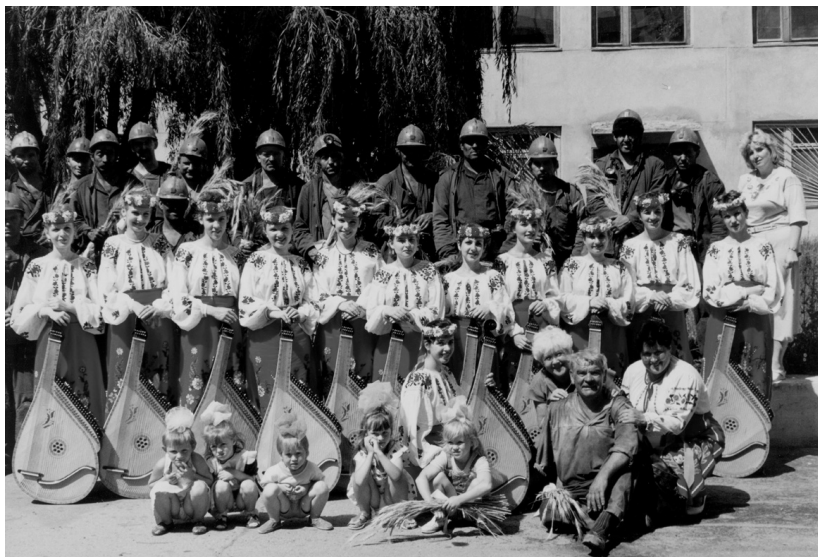
*Бандуро, грай! Дзвени струною!
Дзвени струною, не сльозою.
Відкрий душі ясне джерельце,
Нехай радіє кожне серце!*

У моїй творчості як поетеси-пісняра одними з перших були твори, покладені на музику композиторами: Володимиром Ярцевим “Віковічна калина” та “Мій рідний край” (Дніпропетровськ), Петром Стюпкіним “Україна є, Україна буде!” (Запоріжжя), Володимиром Єрецьким “Пізнє кохання” (Тернівка) та ін. З цим, на той час невеликим пісенним доробком підійшла до музичного училища, у якому діяв дівочий ансамбль бандуристок “Чарівниці” під керівництвом заслуженого працівника культури України Лідії Воріної, хормейстер – Світлана Овчарова. ТанDEM бандуристок-педагогів був дуже вдалим не лише з професійної точки зору, а й з психологічної. Пані Світлана – більш стримана і поміркована, а Лідія Степанівна просто горить улюбленою справою. Піднесено, з великим захопленням вона відгукувалась про кожен вдало виконаний твір. Їм обом припала до душі пісня “Україна є, Україна буде!” на музику П. Стюпкіна. На основі фортепіанних нот Світлана Овчарова здійснила аранжування для бандури.

На той час народний хор “Запорізькі козаки” під керівництвом Петра Стюпкіна побував у м. Івано-Франківську на фестивалі “Воля”. Ставши його лауреатом, виступав перед різними слухацькими аудиторіями цього краю. Я теж брала участь у тій поїздці. Мене запросили як автора слів до пісні “Україна є, Україна буде!”. Читала власні вірші перед слухачами.

Не можна не згадати начальника обласного Управління культури Дніпропетровської області Валентину Тальян, яка завжди з розумінням ставилась до ініціатив митців.

Тривалий час розучувався пісенний матеріал, з яким ансамбль бандуристок не розлучався. Пісню “Україна є, Україна буде!” неодноразово виконували на урочистостях, які проводилися у м. Дніпропетровську та за його межами. На основі пісні було знято відеокліп, палітрою до якого став документальний кіноматеріал, знятий у червні 2001 року під час виступів ансамблю бандуристок в західному Донбасі. Лідія Степанівна гаряче підтримала мою пропозицію виступити перед шахтарями, робітниками та хліборобами села Дмитрівка до Дня п'ятої річниці Конституції України. Саме у той час були проблеми з виплатою зарплати шахтарям регіону. Ми дуже турбувались, як нас зустрінуть на шахті “Сташкова”. Щоб було по-родинному тепло, заїхали в Олефіровський дитячий садок Петропавлівського району, взяли дітей-дошкільнят і спільно з головою профкому колгоспу ім. Чкалова Олексієм Каземіровим (великим подвижником відродження культури на селі) та Катериною Прохоровою поїхали вітати шахтарів. Лідія Степанівна щебетала до дівчор, розпитуючи про їхні задушевні справи, – дорога була веселою. Перед шахтою діти вибігли до пшеничного поля і нарвали пучечки пшеничних колосків, щоб подарувати шахтарям. “Оце гарно було б, якби ми оці колоски та у віночки повплітали,” – мрійливо

говорила Л. Воріна, перебираючи у руках запашне колосся, вдихаючи його незабутні пахощі...

Наші переживання були марними. Коли шахтарі підняли-ся з шахти у своєму робочому одязі, чорні від вугільного пилу і побачили півколо красунь-бандуристок та діточок, які вітали їх пісню та золотим пшеничним колоссям, радісна усмішка розквітла на їхніх обличчях. Звучала українська пісня. Пані Лідія жартувала з шахтарями, обмінювалась враженнями. Усе це дійство було знято на відеоплівку, а на згадку, звичайно ж, – фото.

Оптимізм і життєрадісність не полишали Лідію Степанівну. Часу було багато, ми могли обмінюватись думками з приводу різних життєвих питань. За жіночими плечима неабиякий досвід, тож спілкуватися з педагогом було приємно й затишно. Неодноразово вона запрошувала мене до себе в гості, але жодного разу ми так і не почаювали у неї вдома. А от дякуючи тому, що Світлана Валентинівна живе поряд з музичним училищем, у неї в гостях я була неодноразово. Тим більше, що вона аранжувала деякі твори українських композиторів на мої вірші, які увійшли до збірки пісень “Україна є, Україна буде!” під супровід бандури. Дуже приємно було чути від пані Світлани привітні відгуки про співпрацю на мистецькій і педагогічній ниві з Лідією Воріною. Вони працювали як єдина команда, даруючи людям радість зустрічі з пісню і срібноголосю бандурою.

Звісно, коли студенти вперше приходять до класу бандури, їх перші кроки в удосконаленні вокалу, загальної та музичної підготовки досить важкі. Викладачі переживають гостроту початку професійного становлення спільно з юними бандуристками. Та коли матеріал розучено, робота приносить задоволення і викладачам, і артистам.

Не менш цікавим був виступ перед хліборобами і тваринниками на Дніпропетровщині, та особливо гарні спогади залишились від перебування на півострові Каніboloцька левада у селі Дмитрівка. Гарний краєвид створював приємну атмосферу для спілкування. Колектив працював злагоджено. Пісню “Україна є, Україна буде!” виконували натхненно й піднесено. Бандуристки ставились до своїх керівників з великою повагою, тому ніколи не виникало гострих непорозумінь під час наших поїздок. Саме цієї творчої подорожі Лідія Степанівна подарувала мені льняний піджак соковито-жовтого кольору. Накинувши

його на мої плечі, сказала: “Ну чому весь час бачу одяг чорного кольору. Я хочу, щоб були і сонячні кольори!” І справді, у моїй свідомості відбулось переосмислення, тепер серед мого одягу є речі яскравих тонів...

У серпні 1997 р. на християнське свято Успіння Пресвятої Богородиці знаменним для всіх учасників дійства став виступ у храмі м. Павлограда з благословення настоятеля собору. З внутрішнім трепетом юні бандуристки запалювали свічки, їх голоси звучали проникливо, гармонійно, натхненно-одухотворено линула молитва “Святий Боже...”. А в цей час вже з нетерпінням чекали виступу ансамблю “Чарівниці” юнаки 16-18 років у трудовій чоловічій колонії посиленого режиму. Концерт пройшов успішно, за зразкову поведінку кільком хлопцям випала нагода вручити кожній бандуристці яскраві айстри. Повертаючись додому, схвильовано обговорювали з Лідією Степанівною долю цих юнаків.

На творчому шляху “Чарівниць” та їхніх керівників були найрізноманітніші аудиторії слухачів. Приємно відзначити, що всі вони з великою вдячністю і теплом зустрічали талановитих бандуристок.

Другу пісню на мої вірші та музику Тетяни Стаматі-Оленевої “Укріпи нас, любов”, яку взяли до репертуару ансамблю бандуристок “Чарівниці” Лідія Воріна і Світлана Овчарова, теж неодноразово виконували на різноманітних концертах. Мені, як співавтору пісні, було приємно чути її у блискучому виконанні бандуристок в Дніпропетровському театрі опери і балету, де серед глядачів був присутній Президент України Віктор Ющенко. Коли ж пісню виконували в Національній музичній Академії ім. П.І. Чайковського і я після виступу підійшла до Лідії Степанівни, то побачила на її очах сльози, вона обняла мене і сказала: “Ти повір мені, я цю пісню не можу слухати без сліз. Я завжди плачу. Особливо мене зворушують слова “Щастя нам засія, як дозріє калина...” Та скільки ж наш народ буде страждати?”

Багаторічна творча співпраця поєднує мене з Національною капелою бандуристів України під орудою народного артиста України Миколи Гвоздя. На музику українського класика – композитора Віталія Кирейка, мої вірші та композитора Володимира Конощенка капела виконує кілька пісенних творів. Ми з Миколою Петровичем земляки, тому я до нього ставлюсь з особливою

приятню. І яким же було моє здивування, коли я дізналась, що Лідія Воріна одна із перших вчителів Миколи Петровича, який відгукується про ті далекі роки навчання у Дніпропетровському музичному училищі з великою вдячністю і любов'ю. Коли відбувався виступ Національної капели бандуристів ім. Г. Майбороди у Дніпропетровському театрі імені Т. Шевченка, серед глядачів у залі була присутня і Лідія Воріна. Миколи Петровича не було, тому всі подарунки для батька отримував син – заслужений артист України Юрій Гвоздь, який віртуозно грає на багатьох народних інструментах. Привітали Лідію Степанівну і як бандуристку-педагога, і як першу вчительку видатного бандуриста, багаторічного, незмінного керівника капели Миколи Гвоздя.

Вже після концерту підійшла до Лідії Степанівни, яка аж сяяла від радості. Обійнявши і поцілувавши мене, вона сказала: “Зою, передай Миколі Гвоздю, що капела звучить прекрасно, я отримала величезне задоволення!” У руках Лідії Степанівни були букети квітів. Один із них вона дарувала мені, коли вже відмовлятися було незручно, я запропонувала: “Лідіє Степанівно, якщо Ви так хочете подарувати мені цей букет, давайте від нас

обох подаруємо його меценату Антону Осінньому, коштом якого здійснено виступ капели.

Кожна нова зустріч з цією дивовижною жінкою сповнює мене оптимістичними почуттями. Від неї немов променить сонцесейна енергія, яку вона щедро віддає і своїм вихованцям, і колегам по творчій праці, і рідним, і друзям, і всім, хто зустрічається на її життєвому шляху.

Керівник ансамблю бандуристок “Чарівниці” Лідія Степанівна Воріна у житті теж справжня чарівниця, бо впродовж корисного, повноцінного і квітучого рясним багатоголоссям української пісні життя вона щедро засівала в душі своїх вихованців БЕЗСМЕРТНІ ПОЧУТТЯ ЛЮБОВІ до життя, до рідної землі, до рідного народу, до його безцінної спадщини – Бандури і Пісні.

Юрій Задоя

*заслужений працівник культури України,
викладач-методист*

*Богуславського гуманітарного коледжу
ім. І.С. Нечуя-Левицького, член
Національної спілки кобзарів України*

Лідія Степанівна Воріна... Це справді епоха в моєму рідному місті Дніпропетровську. Дякуючи їй, там створено одну з найкращих в Україні школу бандурного мистецтва. І це не десь у Львові чи в Києві, а на зрусіфікованій Дніпропетровщині. Тому я вважаю, що це справжній подвиг, бо на древній козацькій землі з новою силою зазвучали срібні переливи бандурних струн. А якщо до цього додати ще й тих бандуристів, яких вона вивчила й виховала, то її ім'я має бути викарбоване золотими літерами в історії не лише Дніпропетровського краю, а й України.

Серед вихованців Лідії Воріної багато вчителів дитячих музичних шкіл, шкіл мистецтв, викладачів середніх та вищих навчальних закладів тощо. Є серед них і широко відомі, зокрема народний артист України, керівник Національної заслуженої капели бандуристів України Микола Петрович Гвоздь.

Я дуже щасливий, що був учнем Лідії Степанівни по класу бандури, коли навчався у Дніпропетровському музичному училищі ім. М. Глінки. Ті уроки запам'ятались мені на все життя. Методику навчання гри на бандурі, яку опанував у неї, до цього часу використовую у своїй роботі викладача класу бандури Богуславського гуманітарного коледжу ім. І.С. Нечуя-Левицького. Як і моя вчителька я багато років працюю у жанрі ансамблевого виконавства. Понад двадцять років керував капелою бандуристів Богуславського районного будинку культури, а згодом організував аматорську капелу бандуристів "Богуславка", художнім керівником якої працюю до цього часу.

Лідія Степанівна пробудила в моєму серці любов до бандури, української пісні, до матері-України. І цю любов я проніс

крізь усе життя. Тому з великою гордістю всім розповідаю, що навчався співу та грі на бандурі у класі Л.С. Воріної. Образ цієї великої людини завжди зі мною. При першій зустрічі я злякався її суворого погляду, гордої постави, та потім зрозумів, що за холодною зовнішністю криється чуйна, хороша людина з доброю, лагідною вдачею та палким серцем патріота України. Вона для мене є взірцем на все життя.

Валентина Петренко

доцент кафедри інструментального та оркестрового виконавства Інституту мистецтв Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, доцент кафедри народних інструментів Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського

Мені пощастило народитися в дуже красивому місті України – в чудовому Дніпропетровську, у якому панувала атмосфера великої поваги до діячів мистецтва, науки, лікарів, робітників. Це мені запам'яталось з дитинства. Мої батьки – Яків Герасимович Піменов (відомий артист цирку) і Ніна Іванівна Петренко (лікар) цікавились культурним життям міста, часто відвідували концерти і брали мене з собою. На літніх сценах красивих парків нашого міста щотижня грали симфонічні оркестри, виступали творчі колективи, солісти, звучала класична музика, чарівні мелодії з оперет, арії з опер, народні й авторські пісні у виконанні співаків з прекрасними голосами. Все було сповнене високої духовності, творчого злету, святого ставлення до всього по-справжньому прекрасного. На все життя я запам'ятала концерт Б.Р. Гмирі у Дніпропетровській філармонії, а також виступи Р. Ростроповича, З. Долуханової, С. Ріхтера та інших чудових музикантів. Почути таких творців – по-справжньому велике, ні з чим незрівнянне щастя для нас. То були наші еталони, світові зірки, справді народні артисти, незалежно від звань. Їх ім'я говорило саме за себе. На основі цих справжніх цінностей почалось становлення і мого життя.

Я розпочала навчатись грі на бандурі в дитячій музичній школі № 3 у класі Ніни Антонівни Плахотної. Вона привчала всіх своїх учнів до систематичної копіткої роботи й творчого ставлення до виконуваних творів, вимагала довершеності у їх виконанні на рівні індивідуальних здібностей і можливостей кожного учня.

Після закінчення школи я продовжила своє навчання у Дніпропетровському музичному училищі по класу бандури у Л.С. Воріної, клас хорового диригування – у О.Д. Карзнікова, клас композиції – у В.І. Сопелкіна. Я була щаслива і горда тим, що навчалась у таких чудових майстрів. Лідія Степанівна завжди була для мене взірцем любові і ентузіазму до своєї справи. Вона вчила нас в атмосфері творчості, доброзичливості, високо професійного ставлення до своєї професії, переживала всі наші злети й падіння як свої особисті радощі й печалі.

Зі студентських років мені найбільше запам'яталось відчуття перебування в центрі артистичного життя, адже найцікавіше – це концерти, причому як участь у них, так і відвідування філармонії та концертних залів міста. Для мене кожен концерт був святом! А їх було багато: і міські, і студентські, і “шефські”. Щоліта разом зі студентами театрального училища ми гастролювали у Дніпропетровській області, виступали у колгоспах, сільських клубах і Будинках культури. Прийом завжди був дуже теплим. Особливо пам'ятною для мене стала поїздка ансамблю “Чарівниці” у складі творчої делегації до Москви, де відбувся

*В. Петренко, В. Кирейко (в центрі), учасники капели бандуристів
НМАУ ім. П.І. Чайковського. Київ, 2003 р.*

концерт на сцені Великого оперного театру. Участь ансамблю в концерті стала можливою тільки завдяки наполегливості Лідії Степанівни. Вона як керівник відзначалась прекрасними організаторськими здібностями, вмінням передати свій запальний настрій у поєднанні з суто жіночими переживання за кожного студента.

Величезну увагу Лідія Степанівна приділяла ансамблю. Вона генерувала все найкраще в ансамблевий спів. Репетиції відбувались в атмосфері ініціативи – це було не просто навчання, а творче життя, стан душі. У ті роки на відділі народних інструментів вчилася близько 10 бандуристів – по 2-3 студенти на курсі. У класі бандури, як у великій дружній родині, панували взаємодопомога, гумор, приязні стосунки між дівчатами. Сприяли цьому загальні репетиції ансамблю, у яких брали участь студенти-бандуристи всіх курсів, а настрої, тон репетиції і спілкування задавала наша Лідія Степанівна. Вона і диригувала, і співала разом з нами в ансамблі, знайомила нас зі специфікою української пісні, тонкощами народної усної традиції тощо. Щоразу перед репетиціями ансамблю я дуже любила передавати настрої, з яким Лідія Степанівна приходила до нас. Перед початком занять ми з радістю чекали на неї. Якщо вона йшла в ліричному настрої, – я на фортепіано грала імпровізацію в ритмі вальсу, якщо у веселому настрої, – імпровізацію в ритмі польки, але якщо настрої був грізний, – звучав войовничий марш. В такому разі ми швидко починали репетицію і доучували партії, щоб “змінити гнів на милість”.

Велику увагу Лідія Степанівна звертала на збагачення репертуару як сольного, так і ансамблевого, заохочуючи і нас до цього. Пам’ятаю, тільки з’являлась нова цікава пісня, дівчата відразу ж з її допомогою перекладали її для бандури, розписували на три партії. Так створювався концертний репертуар ансамблю, який крім народних пісень включав кращі твори композиторів А. Кос-Анатольського, О. Білаша, І. Поклада, В. Верменича та ін.

Лідія Степанівна вмila побачити талант, індивідуальні здібності кожного учня. Вона завжди брала все близько до серця, підтримувала нас, співпереживала, а іноді й сварила “для блага”. Для мене була дуже важливою її підтримка, коли я прийняла рішення продовжити освіту в Київській консерваторії.

Вона не тільки возила мене на прослуховування, а й виховувала віру в себе, налаштовувала на успішний вступ, працювала зі мною додатково. Результат не забарився – на вступних іспитах я отримала високий бал і схвальний відгук ректора консерваторії А. Штогаренка. Після його слів: “Такі діти повинні вчитися в консерваторії!”, – мене зарахували до складу студентів відразу на II курс вже після другого іспиту (з чотирьох).

Дніпропетровська школа дала мені хорошу музичну підготовку: Н.А. Плахотна заклала фундамент музичних знань, а Лідія Степанівна вивела на професійний шлях музиканта. Вона для мене і Вчитель, і порадиця. Вже багато років минуло після того, як я закінчила Дніпропетровське музичне училище, живу і працюю в Києві, але ми з Лідією Степанівною й досі постійно підтримуємо зв'язок.

Олександр Переверзєв

*заслужений діяч мистецтв України,
доцент Дніпропетровської консерваторії
ім. М. Глінки,
голова асоціації хорових диригентів
обласної організації Національної
всеукраїнської музичної спілки*

Її Величність ПЕДАГОГ

Ім'я Лідії Степанівни Воріної стало легендарним серед бандуристів уже досить давно. І це природно, коли майстра визнають корифеєм за життя, ставляться до його досягнень і перемог оперативно, визнаючи сам факт унікальності цієї особистості. До таких людей Дніпропетровська, та й усієї України, безумовно, належить Лідія Воріна!

Доля подарувала мені зустріч з Лідією Степанівною ще на початку мого творчого шляху. Коли я прийшов до Палацу студентів ім. Ю. Гагаріна, першого міжвузівського студентського центру як художній керівник камерного хору “Юність”, познайомився з чарівною, досить молододу жінкою, ім'я якої вже гриміло серед музикантів. Її дітище – відомий ансамбль бандуристок “Чарівниці”. Слава про нього розлетілась далеко за межі України. Він був і лишається візитною карткою справжнього мистецтва, винятково українським продуктом культури, коштовним надбанням міста.

Випускниця Київської консерваторії Лідія Воріна все своє життя віддала рідному місту, виховавши у Дніпропетровському музичному училищі ім. М. Глінки (з 2006 р. – консерваторія) значну кількість високопрофесійних виконавців, відроджуючи славу бандури. А її “Чарівниці” своїми виступами прикрашають будь-яку програму концертів міського, обласного, державного рівнів. У Дніпропетровську, мабуть, жоден важливий культурний захід не відбувається без колективу Л. Воріної. “Чарівниці” завжди чекають, залюбки запрошують на всі свята і урочистості, у тому числі й до Кремля, на ювілей Леоніда Брежнєва, який

захоплено приймав землячок, спілкувався з ними, сфотографувався з дівчатами. На його ювілеї виступали кращі артисти країни: Анатолій Солов'яненко, Олена Образцова, Муслім Магомаєв, Людмила Зікіна, Євгеній Нестеренко та ін. Серед них був і колектив “Чарівниці”, а саму Лідію Степанівну з повагою називали “Першою Чарівницею”, королевою жанру.

Таких концертів було багато (хай і рангом нижче), але для самої Л. Воріної будь-який концерт для ветеранів чи дітлахів, навіть для невеличкої аудиторії у воєнному шпиталі чи загально-освітній школі – відповідальний і пам'ятний. Вона завжди вчила своїх учнів працювати з повною віддачею під час будь-яких виступів. Перераховувати випускників її класу й ансамблю – невдячна справа: їх сотні! І, напевно, вони самі розкажуть про свою видатну вчительку, яка не тільки шліфувала їх професійну майстерність, а й вчила жити. Вона – друга мати і добрий старший товариш, їй можна відкрити свої дівочі секрети і попросити допомоги у скрутну хвилину. Автору цих слів теж нерідко доводилось, і досі доводиться, шукати поради у нашої Лідії Степанівни, обговорювати з нею важливі моменти свого творчого, навіть особистого життя. Її поради безцінні, правильні і дуже коректні. Вона завжди вірила в мене, і я гордий тим, що виправдав її високу довіру. Багато років ми з нею були колегами по музичному училищу, працювали разом, навіть готували спільні проекти. До всіх ювілеїв Л. Воріної я писав статті про неї до міської преси. І завжди знаходилося щось нове, про що хотілось розповісти любителям музики, простому читачеві. Така дивовижна ця жінка!

Особливою радістю для Лідії Воріної стало заснування популярного нині фестивалю “Дзвени, бандуро!”, у якому охоче беруть участь представники різних регіонів України та СНД. Цей проект, підтриманий керівництвом Дніпропетровського національного університету і областним керівництвом, – важливе досягнення невтомної діяльності Лідії Степанівни. Відомий у світі пропагандист бандури, головний редактор журналу “Бандура” Микола Чорний-Досінчук (США), приїхавши з далекого зарубіжжя, відзначив не тільки високий рівень цього фестивалю, а й важливий особистий внесок самої Л.С. Воріної, про яку в його журналі опубліковано не одну статтю (у тому числі й мою, що приємно). Назва “Чарівниці” звучала серед найвідоміших у

світі колективів цього жанру. Титул “Королева бандури” з вуст Миколи Чорного-Досінчука був абсолютно заслуженим.

На мій погляд, Л.С. Воріна гідна ще більш високого звання, ніж отримане вже майже сорок (!) років тому – заслужений працівник культури України, а також визнання її Почесним жителем міста. А те, що за життя її колектив в народі називають просто іменем його керівника, говорить саме за себе!

Лідію Степанівну справді люблять і поважають всі, хто зустрічався з нею. І лише 2007 року вона вирішила передати клас бандури музичного училища своїй учениці, колезі, багаторічній помічниці Світлані Овчаровій, заслуженому працівнику культури України і великому майстру своєї справи. А допомагає їй в роботі випускниця Лідії Степанівни – Марина Березуцька, яка вже успішно виявила себе як бандуристка і викладач в педагогічному і музичному училищах.

Щороку Лідія Воріна чекає нового фестивалю “Дзвени, бандуро!”, телефонує своїм численним вихованцям, які сьогодні продовжують справу своєї вчительки і очолюють свої власні колективи. Вони охоче приймають запрошення взяти участь у фестивалі, щоб знову відчувати особливе піднесення і святковий настрій на форумі свого улюбленого інструмента. Самі “Чарівниці” – обов’язково серед учасників фестивалю і свої “Гран-прі” отримують завжди цілком справедливо! І хоча роки беруть, на жаль, своє – Лідію Степанівну сповнюють нові ідеї. Її найулюбленіша пора року – весна, особливо травень, коли відбувається її фестиваль, адже вона може знову зустрітись із своїми ученицями (а тепер вже й ученицями учениць!) і прославляти бандуру, якій присвятила все своє життя. Лідія Степанівна не соромиться, коли котиться сльозинка по її щоці від яскравих виступів виконавців, а особливо розчулюють її душу маленькі бандуристи, які засвоюють славні традиції великого українського інструмента. Пропоную назвати цей фестиваль ім’ям Лідії Степанівни Воріної, щоб вона відчувала нове піднесення у своєму житті, пораділа факту її офіційного визнання за внесок у розвиток українського мистецтва.

Вадим Стукало

*заслужений працівник культури України,
директор Палацу культури студентів
Дніпропетровського національного
університету ім. О. Гончара*

“А хто грає, того знають і дякують люди...”

Т. Шевченко

З дніпропетровськими бандуристками, зокрема з Лідією Степанівною Воріною, мене пов'язує багаторічна плідна дружня співпраця. Насамперед, це стосується творчої діяльності народного ансамблю бандуристів “Чарівниці”, який Лідія Степанівна створила багато років тому у нашому Палаці, як самодіяльний колектив. Окремо хочу сказати про наш спільний проект – Всеукраїнський фестиваль ансамблів бандуристів “Дзвени, бандуро!”.

З року в рік відвідувачі травневих фестивалів “Дзвени, бандуро!” лишають у книзі відгуків щирі слова вдячності за приємні години, що плинуть у супроводі чарівних звуків бандури. Уже дев'ять весен ентузіасти з Палацу культури студентів ДНУ збирають нащадків легендарних байд і кобзарів. Багато професійних та аматорських колективів з усіх куточків України приїждять щовесни до славного міста над Дніпром на Всеукраїнський фестиваль-конкурс.

Згадки про відродження у студентському середовищі Дніпропетровська музичної культури наших пращурів – гри на бандурі – знаходимо на поживклих уже сторінках газет 60-х років. Вісник Дніпропетровського держуніверситету “За передову науку”, датований 1965 роком, розповідає сучасникам про сестер-студенток Лідію, Валентину та Людмилу Проскур, які оволоділи технікою гри на старовинному українському музичному інструменті і організували тріо бандуристок. Народні пісні у виконанні дівчат стали дуже популярними, тріо постійно запрошували на студентські і міські свята. Їх слава поширювалась

за межі рідного Дніпропетровська, на основі тріо було утворено великий ансамбль “Чарівниці”. У травні 1996 року, завдяки їхньому ентузіазму у Палаці культури студентів відбувся перший фестиваль “Дзвени, бандуро!” Наступного, 1997 року бажаючих взяти участь у нашому фестивалі виявилось так багато, що йому було надано статус всеукраїнського.

Необхідно відзначити, що 60-ті роки взагалі ознаменувалися відродженням української національної культури. “Хрущовська відлига”, яка позначилась на всьому культурному житті країни, не могла не вплинути на прагнення аматорських студентських колективів до самовираження, пошуку нових форм та відродження старих, дещо забутих, жанрів. Університет завжди був осередком збереження національної культури. У ті часи при студентському клубі, крім ансамблю “Чарівниці”, діяли такі відомі колективи, як ансамбль народного танцю “Веселка” (кер. Сергій Жир) та ансамбль народної пісні “Дніпrians” (кер. Віктор Боголюб). Сьогодні ці колективи, як і раніше, успішно гастролюють в Україні та за кордоном. Щирими оплесками їх зустрічали майже всі країни світу.

Під час підготовки до проведення фестивалю “Дзвени, бандуро!” ми отримуємо багато пропозицій від колективів, які бажають взяти участь у нашому конкурсі. Сьогодні ми маємо можливість запрошувати кращих. До нас приїждять ансамблі з Києва, Львова, Івано-Франківська, Тернополя, Одеси, Донецька, Луганська, Рівного, Полтави, Луцька, Запоріжжя тощо. Приїждять і з-за кордону, наприклад, заснований Лідією Воріною ансамбль-супутник “Чарівниці” з Росії. Популярність цього колективу у росіян настільки велика, що Міністерство культури Росії надало йому звання народного та закупило в українських майстрів необхідну кількість бандур. Мала приїхати на один з фестивалів і капела бандуристів з Перемишля (Польща), та, на жаль, щось не склалося.

Також нас поєднують дружні зв'язки з Нью-Йоркською школою кобзарського мистецтва. Українська діаспора в Америці видає музичний альманах “Бандура”, який розповсюджується у всьому світі. Сталося так, що завдяки спілкуванню між бандуристами в одному з номерів журналу з'явився невеликий нарис про дніпропетровських “Чарівниць”. Це дуже зацікавило читачів, адже центром національного відродження традиційно

вважається Західна Україна, і коли керівник Нью-Йоркської школи кобзарського мистецтва Микола Досінчук відвідав на наше запрошення фестиваль “Дзвени, бандуро!”, його приємно вразили кількість і професійна майстерність колективів бандуристів зі Східної та Центральної України. Ось його відгук, датований 1998 роком: “На твій звук, наша рідна бандуро, я зі своєю частиною кобзарівської сім’ї приїхав ген із-за океану, з США, на величаве свято – фестиваль юних бандуристів, ансамблів та кобзарів. Ми дуже зачаровані, щоб це точно описати. Бракує слів на величезне признание за таку чудову співпрацю міста Дніпропетровськ та організаторів під головуванням шановного Вадима Стукало”. Після цього візиту в діаспорівському виданні “Бандура” з’явився великий матеріал про наш фестиваль та ансамбль “Чарівниці”. Тоді на нас звернули увагу і в Україні, почали на державному рівні підтримувати наші ініціативи. На жаль, коштів на розвиток культури завжди обмаль, тому для нас дуже ваговою є та допомога, яку надає облдержадміністрація. Основну організаційну роботу здійснює Дніпропетровський національний університет. Нас підтримує в усіх починаннях ректор університету Микола Вікторович Поляков. Його розуміння, що без збереження духовної спадщини, відродження національних традицій і розвитку сучасних тенденцій в мистецтві неможливо виховувати гармонійно розвинену особистість і будувати майбутнє нашої держави, дуже допомагає нам в реалізації довгострокових культурних проектів і проведенні молодіжних акцій.

У IX фестивалі “Дзвени, бандуро!” взяли участь більше 30 колективів, які приїхали з усієї України, а також з Росії. Були виконавці з Києва, Дніпродзержинська, Запоріжжя, Одеси, Кіровограда, та з усіх куточків Дніпропетровської області. Професійне журі на чолі з головою Всеукраїнської спілки кобзарів, заслуженим артистом України, професором Володимиром Миколайовичем Єсипком Гран-прі присудило нашим “Чарівницям”, серед яких співають дівчата з Дніпропетровського національного університету та музичного училища. Без зайвої скромності скажу, що виконавський рівень наших бандуристок справді є найкращим протягом багатьох років. Рівень і в дитячих, і в дорослих номінаціях був настільки високим, що журі довелося розподілити призові місця між найкращими конкурсантами. Не лишились без нагород й інші учасники фестивалю.

Необхідно відзначити, що наш фестиваль значно помолодшав, з кожним роком кількість юних бандуристів помітно зростає. Дитячі колективи мають значний потенціал для подальшого творчого зростання, а нам, організаторам, дуже приємно спостерігати за такою спадкоємністю на фестивалі. Дуже цікаво дивитись, як слухають маленькі хлопчики і дівчатка шановних досвідчених співаків, адже в їх піснях лунає справжній досвід поколінь і життєва мудрість, яка приходить з роками.

Я щиро бажаю і вірю в те, що Палац культури студентів ДНУ разом з Лідією Степанівною Воріною та її ученицями Світланою Овчаровою і Мариною Березуцькою ще багато весен скликатиме на чарівні звуки бандури нових гостей і добрих друзів.

ДОДАТКИ

Навчальні заклади, у яких працюють випускники
дніпропетровської бандурної школи

м. Дніпропетровськ:

ДМШ № 1	<i>Плахотна Н.А.</i>
ДМШ № 2	<i>Свиридова Ю.А., Мануйлик О.В., <u>Колеснікова І.В.</u></i>
ДМШ № 3	<i>Стороженко О.А., Семичова Н.О.</i>
ДШМ ім. Б. Гмирі	<i>Стороженко І.М., Стороженко С.І.</i>
ДШУКіМ ім. О. Гончара	<i>Михальчук Т.М., Хмель Н.В., Сендецька В.С.</i>
ДМШ № 8	<i>Савлюк В.П.</i>
ДМШ № 9	<i>Попова Л.Я., Кудим О.А.</i>
ДМШ № 10	<i>Гончаренко Л.В., Лягуша Н.С., <u>Корчевська Р.Й.</u></i>
ДМШ № 11	<i>Кияшко С.М., Єкатериніна Г.О.</i>
ДМШ № 12	<i>Ткаченко Л.І.</i>
ДМШ № 13	<i>Шахматова О.С., Буря А.В.</i>
ДМШ № 14	<i>Турбіна І.В., Панченко Т.В.</i>
ДМШ № 15 ім. М. Різоля	<i>Шваб Л.І., Гуцу М.О., Терновська С.М.</i>
ДМШ № 16	<i>Рязанцев О.С., Светюха С.В.</i>
ДМШ № 17	<i>Вишневецька Л.О.</i>
ДМШ № 19	<i>Уріна Р.В.</i>

Богуславський гуманітарний коледж ім. І.С. Нечуя-Левицького	<i>Задоя Ю.М.</i>
Вище донецьке училище культури	<i>Новак С.О.</i>
Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв (м. Київ)	<i>Чернета Т.О.</i>
Дніпродзержинське державне музичне училище	<i>Бардакова А.Ю.</i>
Дніпропетровська консерваторія ім. М. Глінки	<i>Овчарова С.В. Березуцька М.С.</i>
Дніпропетровське державне музичне училище ім. М.І. Глінки	<i>Балакірєва Є.М. Березуцька М.С. Овчарова С.В.</i>
Дніпропетровський український академічний музично-драматичний театр ім. Т.Г. Шевченка	<i>Томілко О.В. Завгородня О.О.</i>
Запорізьке державне музичне училище ім. П.І. Майбороди	<i>Обуховська О.В.</i>
Криворізьке міське музичне училище	<i>Іванова Л.М.</i>
Луганський коледж культури і мистецтв	<i>Фалалєєва В.Г.</i>
Мелітопольський педагогічний університет культури	<i>Кривошей З.І.</i>
Національна музична академія України ім. П.І. Чайковського	<i>Петренко В.Я. Ларікова Л.А.</i>

Національний педагогічний
університет ім. М.П. Драгоманова *Петренко В.Я.*

Одеське училище мистецтв і
культури ім. К.Ф. Данькевича *Касьянова О.М.*

Полтавське музичне
училище ім. М.В. Лисенка *Коваль І.А.*

Рівненський державний
гуманітарний університет *Хилюк Н.Ф.*

Харківська середня спеціальна
музична школа–інтернат *Маєвська І.О.*

ПУБЛІКАЦІЇ Л.С. Воріної

1. *Агітбригада в полі // Дніпровська правда.* – 13.10.1963.
2. *З історії кобзарського мистецтва // Свічадо.* – 2004. – № 4 (10). – С. 103-108.
3. *Кобзарське мистецтво / Упор. С. Овчарова.* – Дніпропетровськ: Юрій Сердюк, 2004. – 76 с.
4. *Потрібен майстер, щоб зробити крок від аматорства до професіоналізму // Наше місто.* – 24.05.1995.

**ПУБЛІКАЦІЇ про Л.С. Воріну
та ансамбль “Чарівниці”**

1. *Бабич Л. Здравствуй, город родной! // Дніпровська правда.* – 05.10.1975.
2. *Бабич Л. наших песен простые слова // Дніпровська правда.* – 29.11.1977.
3. *Бурхан А. На крыльях песни // Дніпро вечірній.* – 25.11.1989.
4. *Василенко Л. Воистину народная // Естафета.* – 2003. – № 2.
5. *Грабовський В. Стали дипломантами // Дніпро вечірній.* – 28.05.1993.
6. *Денисова В. Укріпи нас, любов // Панорама району.* – 22.02.2005.
7. *Єременко Л. Волшебных струн чарующие звуки // Лідер Придніпров'я.* – 2001. – № 2.
8. *Залоіло І. Звонит бандура // Дніпровська правда.* – 1998.
9. *Калинова Д. Спів бандури чарівний // Культура і життя.* – 01.02.1973.
10. *Каневський В. Дружбой окрыленное искусство // Дніпровська правда.* – 21.05.1974.
11. *Коваленко О. Багатоголосся України // Зоря.* – 1998.
12. *Конопаєва В. Большой волжский хоровод // Волзька комуна.* – 10.01.1973. – С. 8.
13. *Кревська Н. С концертами в Якутию // Дніпро вечірній.* – 1985.
14. *Крячкова О. Волшебные звуки бандуры // Земля Самойловська.* – 30.06.2001.
15. *Крячкова О. Днепровские “Чаривницы” пели для самоеловцев // Земля Самойловська.* – 27.06.2001.
16. *Кузнєцов Ю. Волшебный ключ // Дніпро вечірній.* – 29.11.1989.
17. *Куліш Л. Дзвенять бандури в його пам'ять // Наше місто.* – 19.01.2005.
18. *Литвиненко М.Г. Симфонія праці, гімн дружбі // Вечірній Київ.* – 29.09.1972.

19. Лиховцова Н. Дружбе расти и крепнуть // *Строитель коммунизма*. – 14.05.1974.
20. Малинка Т. На свято до бандури // *Прапор юності*. – 1992.
21. Малькіна Т. Твой, музыка праздник // *Дніпровська правда*. – 22.04.1972.
22. Марета А. Взял бы я бандуру // *Слава Севастополю*. – 03.03.1994.
23. Овчарова С. Чорнобривців насіяла мати // *Зоря*. – 27.11.2004.
24. Она создала “Чарівниці” // *Вісті Придніпров’я*. – 25.11.2004.
25. Павлов Ю. В дружбе с воинами // *Дніпро вечірній*. – 1974.
26. Павлова Н. “Чарівниці” из Самойловки // *Дніпро вечірній*. – 06.02.1973.
27. Павлова Н. “Чаривницы” из Самойловки // *Строитель коммунизма*. – 13.03.1973.
28. Переверзев О. Взяв би я бандуру, але як Воріна не зіграю // *Наше місто*. – 27.11.1999.
29. Переверзев О. Королева бандури // *Наше місто*. – 27.11.1999.
30. Переверзев О. Дзвени, бандуро, нам на радість // *Наше місто*. – 28.05.2002.
31. Поставна А. Золоті струни бандури // *Дніпро вечірній*. – 1993.
32. Поставна А. Струны души и голос сердца // *Дніпро вечірній*. – 20.12.1994.
33. Прокопенко Г. Колихала мати на калині... // *Дніпро вечірній*. – 27.11.1990.
34. Рябцева І. Дзвенить бандура понад Дніпром // *Свічадо*. – 2004. – № 3 (9). – С. 97-103.
35. Ти мого серця колиска, пісне моя материнська // *Трубник Присамар’я*. – № 15-17. – 16.05.2003.
36. Томенчук З. Усталости не зная // *Дніпро вечірній*. – 1976.
37. Тулянцев А. И край родимый, истиной маня, звездой сияет в суете столицы // *Дніпро вечірній*. – № 53. – 2001.
38. Христиансен Л. Поет село // *Зоря молодості*. – 04.01.1973.
39. Царегородцева Л. Что рассказала старинная бандура? // *Дніпро вечірній*. – 1998.
40. Чабан М. Столиця – в захваті // *Зоря*. – 16.01.2001.
41. Чабан М. Прийдуть з України верби і тополі // *Зоря*. – 07.07.2001, 12.07.2001.
42. Шабанов Г. Маршруты дружбы // *Советская культура*. – 16.03.1973.
43. Шаповал І. Бандуристки на ВДНГ // *Дніпро вечірній*. – 1982.
44. Шеліхова Н. Звонкий голос бандури // *Дніпро вечірній*. – 1978.

ЛІТЕРАТУРА

1. Академічна школа народно-інструментального мистецтва Придніпров'я. / Упор. М. Березуцька. – Дніпропетровськ: Дніпропетровська консерваторія, 2007. – 57 с.
2. Воріна Л. Кобзарське мистецтво / Упор. С. Овчарова. – Дніпропетровськ: Ю. Сердюк, 2004. – 76 с.
3. Давидов М. Історія виконавства на народних інструментах (Українська академічна школа). Підручник для вищих та середніх музичних навчальних закладів. – К.: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2005. – 420 с.
4. Давидов М. Київська академічна школа народно-інструментального мистецтва. Посіб. – К.: НМАУ, 1998. – 224 с.
5. Дніпропетровська консерваторія ім. М. Глінки (1898-2008) / під заг. ред. Т. Медведнікової. Дніпропетровськ.: АРТ-ПРЕС, 2008. – 208 с.
6. Мікуліна С. Мелодии полувековой дружбы. – Саратов: Ель-Принт, 2009. – 197 с.
7. Овчарова С. Формування навичок емоційного мислення бандуриста-виконавця на прикладі виконавсько-драматургічного аналізу камерних вокально-інструментальних творів для бандури композитора Валентини Мартинюк // Музикознавство Дніпропетровщини, вип. 4. – Дніпропетровськ, 2009.
8. Панасюк І. Переплелись роки й бандури струни. – К.: ЛК Мейкер, 2002. – 130 с.
9. Рябцева І. Дзвенить бандура понад Дніпром // Свічадо. – № 3 (9), 2004. – С. 97-103.
10. Чабан М. Прийдуть з України верби і тополі // Зоря. – 12.07.2001. – С. 6

ЗМІСТ

Передмова.....	5
Початок життєвого шляху.....	7
Навчання в консерваторії.....	14
Педагогічна діяльність.....	22
Ансамбль бандуристів “Чарівниці”	38
“Чарівниці” з Самойловки: ансамбль-супутник	62
Фестиваль “Дзвени, бандуро!”.....	71
Спогади колег, учнів, друзів.....	81
Додатки	113
Література.....	118

УДК 78.072
ББК 85.93
ISBN 978-966-96630-9-2

Тетяна Чернета

Видатні музиканти Дніпропетровщини
Лідія Воріна

Літературний редактор Лідія Світайло
Комп'ютерна верстка В'ячеслав Михайлов

Видавець Юрій Сердюк

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів видавничої продукції

ДК № 1643 від 30.12.2003 р.
Україна, 49000, м. Дніпропетровськ, Донецьке шосе 97/87
тел./факс: (0562) 328-648
www.ser-dyuk.ru.gg
www.maestro-serdyuk.dp.ua
e-mail: duk@ukr.net

© **Тетяна Чернета**

© **Юрій Сердюк**

Дніпропетровськ
2009